

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1914.

Andra kammaren.

Nr 91.

Lördagen den 19 september.

Kl. 11 .f. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 13 och den 14 innevarande september.

§ 2.

Herr talmannen tillkännagav, att efter överläggning inom talmanskonferensen bestämts, att under nästkommande vecka plena skulle hållas dels tisdagen den 22 för fastställande av inkomstberäkningen, dels lördagen den 26 september för behandling av statsregleringen jämte andra ärenden samt att därefter arbetsplena komme att hållas endast i den mån möjligen inkommande ärenden sådant påkallade.

§ 3.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Svar å interpellation.

Chefen för civildepartementet herr statsrådet von Sydow, som anförde: Herr talman, mina herrar! Med kammarens medgivande har herr Christiernson, under hänvisning till det omedelbart förestående uppgörandet av förslag till statsreglering, till mig framställt följande frågor:

»Är det Kungl. Maj:ts avsikt att hos den nu samlade riksdagen göra framställning om beviljande av extra anslag för ett skyndsamt igångsättande av sådana för det allmänna nyttiga arbeten, som kunna beräknas att motverka den på grund av världskriget uppstående arbetslösheten, och, om så icke skulle vara fallet,

genom vilka åtgärder har Kungl. Maj:t tänkt sig att extra arbete skall på annat sätt än genom av riksdagen beviljade anslag kunna beredas de på grund av krigskrisen arbetslösa i vårt land?»

Innan jag ingår på ett besvarande av de sålunda direkt berörda frågorna, torde det vara lämpligt att i korthet redogöra för de åtgärder i allmänhet, som med anledning av den pågående krisen från regeringens sida vidtagits i det av interpellanten avsedda syftet.

Utbrottet av det nu pågående kriget medförde, som alla veta, även för vårt land allvarliga ekonomiska verkningar och hotade att i

Andra kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 91. 1

Svar å inter-
pellation.
(Forts.)

vidsträckt mån ingripa störande på olika grenar av vårt näringsliv. Det stod då som en klar plikt för regeringen att göra vad på henne ankom för att söka lugnande inverka på den allmänna stämningen och bringa samhällslivet åter i normala banor. Bland de mångahanda åtgärder, som i sådant syfte vidtogos, torde i detta sammanhang endast böra omnämnas, hurusom två särskilda kommissioner redan den 10 augusti blevo av Kungl. Maj:t tillsatta, nämligen dels *statens industrikommission* med uppdrag att taga i övervägande, vilka åtgärder skulle kunna vidtagas för att i största möjliga utsträckning uppehålla arbetet vid de industriella anläggningarna i riket, dels *statens arbetslöshetskommission* för att i samråd med socialstyrelsen upprätta och inkomma med förslag till andra åtgärder, som vore ägnade att motverka arbetslösheten och mildra verkningarna av densamma. I syfte att särskilt giva fart åt den alldeles avstannade sjöfarten och därmed skapa en väsentlig förutsättning för näringslivets ostörda fortgång tillsattes vidare *krigsriskkommissionen*, rörande vars uppgifter och verksamhet riksdagen haft tillfälle erhålla närmare kännedom. Tilläggas må slutligen, att regeringen fann de inträdda förhållandena å livsmedelsmarknaden påkalla tillsättandet av en särskild kommission jämväl för hithörande spörsmål, den så kallade *livsmedelskommissionen*.

Vad då först industrikommissionens verksamhet angår, sökte densamma omedelbart att dels genom utsända frågeformulär till landets industriella verk, dels genom konferenser med representanter för olika industrigrenar verkställa en närmare *utredning beträffande industriens ställning* och dess närmaste framtidsutsikter. Såväl på grund av därvid erhållna upplysningar som ock i anledning av direkt inkomna framställningar inriktade kommissionen sitt arbete på att i ständigt samverkan med regeringen, vederbörande ämbetsmyndigheter samt näringsidkarna själva undanröja de uppkomna svårigheterna.

Såsom en av de angelägnaste uppgifterna framträdde därvid att ordna de för industriens avsättning grundväsentliga *transportförhållandena*, särskilt i vad angår sjöfarten. Sedan krigsförsäkringen ordnats, har Kungl. Maj:t sålunda med ledning av framställningar från industrikommissionen medgivit vissa fraktnedsättningar å statsbanorna för exportgoods och importerade råvaror, företrädesvis i de fall, då de nu inträdda förhållandena föranlett längre och dyrbarare transportvägar för dylika försändelser. Förhandlingar pågå om likartade fraktnedsättningar å enskilda järnvägar.

Under industrikommissionens undersökningar framkommo även en mängd önsksningar rörande *beredande av tillförsel* av viktiga råvaror och förnödenhetsartiklar samt hemförskaffande av i utländska hamnar kvarhållna varupartier. Genom samarbete med utrikesdepartementet har det i allmänhet lyckats tillmötesgå dylika önskemål. Sålunda har tillförsel beretts av schlesiska stenkol och westfalisk koks, varjämte vissa för koltillförseln från England hinderliga bestämmelser upphävts.

Åtskilliga svårigheter — i regel beroende på exportförbud i resp.

produktionsländer — vilka vid krisens utbrott mötte för anskaffandet av vissa varor, hava genom utrikesdepartementets bemedling kunnat undanröjas. Många i utländska hamnar kvarliggande, för Sverige avsedda varupartier av detta slag äro sålunda redan frigivna, i andra fall pågå härom förhandlingar.

Genast vid början av industrikommissionens verksamhet riktade densamma till Kungl. Maj:t en framställning i syfte att *upphandling av industriprodukter* för statens behov måtte snarast och i största möjliga utsträckning företagas. Under min medverkan pågå härom utredningar för statsjärnvägarnes del, företrädesvis avseende inköp av rullande materiel och andra verkstadsprodukter. Kommissionen förhandlar jämväl med andra ämbetsverk för att bereda industrien beställningar. I samma syfte har man hänvänt sig till vederbörande kommunala myndigheter i rikets städer.

De av industrikommissionen verkställda undersökningarna gävo ock vid handen, att vissa bestämmelser om *exportförbud* för industri-varor försvårade industriens vidmakthållande. I åtskilliga fall hava med anledning härav sådana bestämmelser modifierats eller dispenser från dem av Kungl. Maj:t beviljats. I andra fall åter har befunnits gagneligt att införa exportförbud å varor, som varit för den inhemska industrien erforderliga.

Slutligen har kommissionen ansett sig böra uppmärksamma och vid överläggningar med representanter för ledande bankföretag framföra åtskilliga från industrihåll uttryckta önskemål angående kreditbehov, ordnande av utländska likvider m. m.

Beträffande krigsförsäkringskommissionen må här omnämnas, att genom dess försorg hittills försäkrats varor för inemot 30 miljoner kronor och tonnage för över 50 miljoner kronor.

Som kammaren torde finna, har sålunda en ganska mångsidig, omfattande och som jag vågar tro även gagnelig verksamhet på nu angivna sätt utförts i syfte att uppmuntra och stödja den industriella livaktigheten. Helt visst äro också alla ense om önskvärdheten av att det av interpellanten åsyftade målet — arbetslöshetens motverkande — allra bäst främjas därigenom att så många som möjligt kunna bibehållas vid sin utkomst på de platser de vid krisens utbrott intogo inom vårt näringsliv.

En sådan *förebyggande verksamhet* anvisades ock såsom främsta uppgift för *statens arbetslöshetskommission*. Beträffande det sätt, varpå kommissionen sökt förverkliga detta sitt syfte, skall jag nu lämna en summarisk redogörelse. Jag vill då förutskicka den anmärkningen, att medan industrikommissionen helt naturligt närmast tagit sikte på produktionens intressen, arbetslöshetskommissionen givetvis såsom vägledande synpunkt haft omsorgen att bereda arbete åt dem, som genom krisen hotades i sin utkomst. Då emellertid dessa syften i allt väsentligt äro sammanfallande, har erforderlig samverkan mellan de båda kommissionernas arbeten utan svårighet uppehållits. För arbetslöshetskommissionen har särskilt synts angeläget att söka undanröja vissa svårigheter för arbetets vidmakthållande eller eventuella återupptagande, som kunnat härflyta ur ar-

Svar å interpellation.
(Forts.)

Svar å interpellation.
(Forts.)

betarpolitiska motsatser. Vid sammanträde inför kommissionen under mitt ordförandeskap den 25 augusti överlade sålunda representanter för industriens arbetsgivare- och arbetareorganisationer om de åtgärder, som från organisationernas sida kunde påkallas för att förbättra ställningen å arbetsmarknaden. Den principiella enighet, som därvid konstaterades, torde hava väsentligen medverkat till att underlätta åtskilliga uppgörelser mellan arbetsgivare och arbetare i ändamål att främja driftens fortgång. I anslutning till uttalanden vid detta möte har Kungl. Maj:t ock, i anledning av min hemställan, framlagt det förslag till provisorisk lag om utsträckt förmånsrätt för lönefordran, som nu föreligger till riksdagens avgörande.

Den särskilt inom vissa grenar av handeln hotande arbetslösheten har föranlett åtskilliga utredningar, vilka visserligen gävo vid handen, att någon större omedelbar fara ej förelåg men att likväl betydlig risk för framtiden syntes förestå. Kommissionen fann sig härav föranlåten att dels till vederbörande arbetsgivare rikta en maning, dels inbjuda representanter för företagare och arbetstagarorganisationerna inom affärsväsendet till en överläggning i ämnet. Även vid denna överläggning, som försiggick under mitt ordförandeskap, konstaterades en samstämmighet och solidaritet mellan företagare och anställda, som för detta näringsområdes del giver goda garantier för att avsevärd arbetslöshet skall kunna undvikas.

På initiativ av ledamöter i den av Kungl. Maj:t tidigare tillsatta hemslöjdskommittén överbäger kommissionen i samråd med vederbörande ämbetsverk möjligheten av att *stärka hemslöjdsorganisationernas* genom krisen försvagade *ekonomi* i syfte att möjliggöra deras fortsatta förlagsverksamhet till tjänst för ett stort antal hemslöjdare i alla delar av landet.

Vad särskilt angår frågan om *arbete* åt de många *kvinnor*, som redan äro eller kunna befaras bliva arbetslösa, äro vissa åtgärder genom kommissionens bemedling vidtagna. Utsikt förefinnes sålunda bland annat till att bereda ett större antal kvinnor sysselsättning med tillverkning av sängutrustningar för sjukvårdsanstalter och likartade allmänna inrättningar, vilkas successiva tillväxt påkallar ständigt ökade förråd. Bekant torde vara, att en stor del av konfektionsindustrien kunnat hållas i gång tack vare beställningar av klädespersedlar för särskilt arméns räkning.

I samband med dessa förebyggande åtgärder torde jag böra erinra om den inför riksdagen nu framförda frågan om mera effektiva åtgärder för *underlättande av arbetssökandes resor*. Genom ett bifall till denna Kungl. Maj:ts framställning lär riksdagen kunna kraftigt främja det i vårt land med dess stora avstånd synnerligen viktiga önskemålet att icke resekostnadernas storlek må utgöra hinder för arbetsdugliga och arbetsvilliga arbetare att mottaga till buds stående anställningar.

Jag vill i detta sammanhang slutligen erinra, att i anledning av framställningar såväl från industri- och arbetslöshetskommissionerna som från enskilt håll från krigstjänstgöring frikallats personer, vilkas kvarblivande i civila anställningar varit av betydelse för att före-

bygga arbetslöshet. Särskild uppmärksamhet har också ägnats angelägenheten att så ordna den fortsatta landstormstjänstgöringen, att personer, vilka vid uttryckning äventyra att stå utan anställning, beredas tillfälle att kvarbliva i krigstjänst och därigenom erhålla utkomst för sig själva och uppehålle för sina familjer.

Efter denna hastiga översikt över de av regeringen vidtagna viktigare åtgöranden, som beröra de av interpellanten angivna frågorna, övergår jag till den av honom närmast åsyftade frågan om *anordnande av offentliga arbeten* till arbetslöshetens motverkande. Den fråga var i själva verket den första, som upptogs till närmare behandling och har sedan dess varit föremål för såväl min som kommissionens synnerliga uppmärksamhet. Redan den 14 augusti avlät jag å kommissionens vägnar dels till vederbörande centrala myndigheter, dels till överståthållarämbetet och samtliga länsstyrelser skrivelser med anhållan om upplysningar rörande redan pågående och omedelbart förestående arbetsföretag. I sådant avseende begärdes särskilt uppgifter, för varje särskilt företag, angående tillgängliga medel; antal arbetare, som redan sysselsättas och som kunde vinna sysselsättning; huruvida arbetena kunde pågå även under den kallare årstiden; samt huruvida några särskilda svårigheter — på grund av bristande tillgång å materialier eller av annan anledning — genom den inträdda situationen mötte för arbetenas bedrivande. I skrivelserna riktades jämväl en vädjan till resp. myndigheter, statens och kommunernas, att taga i övervägande, huruvida några av de ifrågasvarande arbetsföretagen lämpligen kunde utvidgas eller forceras utöver vad tidigare beräknats samt huruvida nya företag, vilka icke beräknats skola omedelbart igångsättas, likväl kunde redan nu upptagas. Genom denna åtgärd riktades sålunda vederbörande stats- och kommunala myndigheters uppmärksamhet på den av interpellanten berörda frågans särskilda vikt under den nu föreliggande situationen. Att redan detta varit av stor betydelse, lär vara ställt utom allt tvivel.

Vad angår resultaten av den verkställda undersökningen, vill jag till en början erinra, att det för länsstyrelserna naturligen mött stora svårigheter att hastigt lämna de begärda upplysningarna. För att dessa skola kunna bli verkligt vägledande har man ju inom kommunerna i många fall nödgats verkställa utredningar, överväga byggnadsplaner och vidtaga andra åtgärder, som givetvis taga sin tid. Till följd härav har kommissionen hittills endast fått mottaga svar från 6 länsstyrelser och sålunda ej kunnat bilda sig en mera stadgad uppfattning om vad som i allmänhet kan och kommer att göras. Såsom man hoppats, utvisa emellertid de inkomna uppgifterna, att i flertalet landskommuner samt en del smärre städer icke förekommer arbetslöshet i en omfattning, som påkallar särskilda åtgärder. I åtskilliga större industri- och affärscentra synes man däremot finna sådana erforderliga och förbereder sig därför på anordnandet av särskilt planerings- och gatuarbeten o. dyl. Bland andra torde Stockholms stad nu komma att för extra arbeten anvisa ett belopp av $\frac{1}{2}$ miljon kronor.

Från det stora flertalet av statens centrala verk och myndigheter

Svar å interpellation.
(Forts.)

Svar å interpellation.
(Forts.)

hava åter de begärda upplysningarna inkommit. Från några verk saknas dock ännu erforderliga uppgifter. Av detta skäl samt på grund av de vitt skilda förhållandena, under vilka statens arbetsföretag anordnas och bedrivs samt deras ekonomi och bokföring ordnats, låter det sig ej heller göra att lämna en efter fullt enhetliga grunder uppställd översikt över samtliga hithörande företag. Dessas stora antal förbjuder också en närmare specifikation, utan nödgas jag här inskränka mig till vissa sammanfattande data för de olika verkens del.

Om jag då först vänder mig till de civildepartementet underlydande ämbetsverken, möter i främsta rummet *Järnvägsstyrelsen*. Av dess utredning framgår, att, såsom för övrigt för kammaren torde vara känt, vid statens järnvägar pågå eller äro omedelbart förestående betydande arbeten. Av de härför till och med år 1915 anvisade medlen hava omkring 24 miljoner ännu icke kommit till användning. Bland större företag, som häri ingå, torde böra nämnas järnvägsanläggningarna Järna—Norrköping, som dock närmar sig sin avslutning, Sveg—Brunflo, Ulriksfors—Volgsjön, Älvsbyn—Piteå samt järnvägen i Torneådalen, dubbelspårsanläggningarna Älingsås—Olskroken och Norrköping—Mjölby samt ombyggnaden av bangårdarna i Stockholm och Malmö. Vid de arbeten, som nu pågå, sysselsättas för närvarande omkring 6,200 arbetare, vilkas antal under normala förhållanden kunde beräknas nedgå till c:a 3.100 vid årsskiftet. Genom forcering av arbetena anser sig järnvägsstyrelsen emellertid kunna ge sysselsättning åt cirka 3,400 vid tiden omkring 1 januari.

Vad sedan *Vattenfallsstyrelsen* angår, pågå för närvarande arbeten vid Trollhätte kanals ombyggnad, Porjus och Älvkarleby kraftverk med linjebyggnader samt vid linjebyggnader för Trollhätte kraftverk. Inom närmaste framtiden komma arbeten att påbörjas vid Trollhättan för kraftstationens tredje utbyggnad.

Av de för anförda arbeten anvisade anslag äro omkring 18,000,000 kronor ännu icke använda. Vid de av Vattenfallsstyrelsen ledda arbetena voro den 1 augusti 1914 sysselsatta 2,540 arbetare, och beräknas 3,000 arbetare kunna sysselsättas vid tiden omkring den 1 instundande oktober.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, meddelar, att vid nu pågående järnvägsbyggnader återstå arbeten, som beräknats kosta omkring 3,400,000 kronor. Vid dessa järnvägsbyggnader voro vid slutet av juli månad sysselsatta 938 arbetare.

Jag vill i detta sammanhang nämna, att jag låtit verkställa undersökning i vad mån enskilda järnvägar, som redan koncessionerats eller beträffande vilka koncession sökts, möjligen skulle kunna inom den närmaste tiden igångsättas. Jag hyser förhoppningar att arbeten å ostkustbanan och de så kallade Nordmarksbanorna, jämte några smärre järnvägsföretag skola kunna under vintern påbörjas.

Vidare pågå fiskehamnsanläggningar på statens bekostnad till ett beräknat belopp av c:a 2,300,000 kronor, varav endast något över hälften hittills använts.

Väg-, bro-, hamn- och farledsarbeten samt avdikningsföretag äro under utförande i stor omfattning. Kostnaderna för redan på-

började dylika företag beräknas till c:a 23,600,000 kronor. Statsbidrag hava beviljats å c:a 14,700,000 kronor, varav ett belopp å c:a 8,800,000 kronor återstå oanvänt. Exempelvis kan nämnas, att den 24 april innevarande år anvisats statsbidrag å c:a 1,600,000 kronor för vägföretag till beräknad kostnad av omkring 2,300,000 kronor, vilka möjligen under sommaren hunnit påbörjas eller åtminstone inom den närmaste tiden komma att igångsättas.

Vidare kommer väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att snarast möjligt avgiva förslag till fördelning av de utav riksdagen för år 1915 anvisade anslag till vägbyggnader, 2,500,000 kronor, samt till bro- och hamnbyggnader, 600,000 kronor. Därjämte kommer styrelsen att inom kort fördela de för åren 1914 och 1915 till anläggning av enklare vägar i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län anvisade anslagen å sammanlagt 1 miljon kronor. Detta betyder sålunda med hänsyn tagen till vederbörande intressenters egna tillskott igångsättande av nya vägföretag till beräknad kostnad av inemot 5 miljoner kronor.

Förutom de arbeten, som avse underhåll och nyanläggningar å telefon- och telegrafnäten, och vartill endast fackkunnigt folk kan användas, pågå inom *Telegrafstyrelsens* verksamhetsområde blott stationsbyggena i Karlshamn och Eskilstuna. För dessa byggen återstå av anvisade medel oanvända c:a 500,000 kronor.

Generalpoststyrelsen rapporterar, att för närvarande pågår endast byggandet av posthus i Norrköping. Snarast möjligt kommer emellertid att igångsättas uppförandet av en posthusbyggnad i Uddevalla. För dessa byggnader ha beviljats anslag på sammanlagt c:a 700,000 kronor, varav hittills kommit till användning endast c:a 23,000 kronor.

Inom det område, som faller under *Medicinalstyrelsens* verksamhet, pågå för närvarande rätt omfattande arbeten. Av de till och med år 1915 härför anvisande medlen återstå oanvända c:a 1.100,000 kronor.

Inom närmaste tiden komma att taga sin början icke obetydliga byggnadsföretag, för vilka hittills anvisats något över 1,100,000 kronor. Bland dessa företag märkes den stora sinnessjukanstalten vid Sundby.

Jag erinrar vidare, att för anordnandet av en statens vårdanstalt för alkoholister av riksdagen anvisats ett belopp av omkring 300,000 kronor.

För åtskilliga militära arbetsföretag inom *Arméförvaltningens* verksamhetsområde finnas ungefär 5,300,000 kronor disponibla.

Beloppet av de medel, som torde komma att stå till *Kasernbyggnadsnämndens* förfogande, uppgå vidare till omkring 6 miljoner kronor. I fråga om *Domänstyrelsen* märkes, att av Kungl. Maj:t för 1914 godkänts utgifter för kronoskogarnas förvaltning till ett belopp, varav återstå 1,040,000 kronor. Härmed torde under årets fyra sista månader kunna avlönas 4,340 arbetare.

För närvarande undersökas möjligheterna att kunna i den med hänsyn till förhållandena största möjliga utsträckning bedriva av-

Svar å interpellation.
(Forts.)

Svar å interpellation.
(Forts.)

verkningar å kronans skogar instundande vinter, varjämte planeras en del flottledsbyggnader och andra arbeten till fromma för stats-skogarna.

Jag påpekar vidare att vid avdiknings- och vattenlednings-företag, som utföras dels med och dels utan bidrag av allmänna medel, kunna sysselsättas ett stort antal arbetare. Till dessa företag uppgöra statens lantbruksingenjörer i regel planer. Med hänsyn till angelägenheten av att dylika, för arbetslöshetens bekämpande synnerligen lämpliga arbeten må kunna i större utsträckning bedrivas hava åtgärder på framställning av *Lantbruksstyrelsen* vidtagits för att den tjänstemannapersonal, som arbetar under lantbruksstyrelsen, må för främjande av torrlägningsarbetenas bedrivande frilagtas från militärtjänst. Ökad granskningspersonal för påskyndande av låne- och anslagsfrågornas avgörande har inkallats till lantbruksstyrelsen. De arbeten, som sålunda kunna bringas till utförande beräknas draga en kostnad av omkring 4 miljoner kronor och vid forcerad drift av omkring 6 miljoner kronor.

Slutligen torde böra erinras om de mycket omfattande nyan-skaffningar för armén och marinen, som redan pågå och inom den närmare tiden äro att förvänta.

Av de nu lämnade uppgifterna torde framgå, att för redan beslutade offentliga arbetsföretag, statsverket har att intill utgången av nästkommande år bereda sig på utbetalningar till ett sammanlagt belopp av minst 75 miljoner kronor. Ehuru denna summa synes nog så imponerande, läser den tyvärr knappast kunna användas på sådant sätt, att arbetslösheten i önskvärd mån därigenom förebygges. I själva verket torde det bliva svårt att så anordna företagens bedrivande, att vid desamma kan under hela vintern beredas utkomst för ens samma totala antal arbetare, som för närvarande äro anställda vid de olika statliga arbetsföretagen.

Jag vill emellertid tillägga, att regeringen varmt intresserat sig för, att det skall bliva de olika ämbetsverken möjligt att medhinna och framdriva alla de förberedande arbeten av teknisk, ekonomisk och formell beskaffenhet, som erfordras för att kunna snart och fullt utnyttja de till förfogande stående medlen.

Jag torde nu få övergå till att mera direkt besvara det av interpellanten till mig riktade huvudspörsmålet.

Jag är helt ense med interpellanten däri, att det vore synnerligen önskvärt, om man genom att från statens sida igångsätta ytterligare arbetsföretag kunde bidraga att minska den arbetslöshet, som utan tvivel är att befara. Frågan härom har också varit föremål för ingående prövning såväl inom statsrådet som inom arbetslöshetskommissionen. Det visade sig emellertid snart, att svårigheterna härvidlag måste anses oöverstigliga; det socialt önskvärda måste vika för det finansiellt möjliga. För att bereda arbetstillfällen åt ett så stort antal personer, varom här sannolikt blir fråga, skulle nämligen erfordras anslag till så avsevärda belopp, att det med hänsyn till rådande förhållanden bleve hart när omöjligt att disponera desamma. Överläggningar i ämnet hava också ägt rum med repre-

sentanter för riksgäldskontoret, riksbanken och statskontoret; och har man från dessa håll enstämmigt avrått att beträda den väg, varom nu talats.

Vid bedömande av denna fråga har man framför allt haft att taga hänsyn till den utrikspolitiska situationen. Denna inger visserligen icke för Sveriges vidkommande för ögonblicket några allvarligare farhågor. Men för regeringen står det klart, att förändrade förhållanden kunna befaras inträda, att vi måhända bli nödsakade att med makt värja vår neutralitet. Det måste därför vara regeringens oavvisliga plikt att tillse, att vi äro beredda att möta en hotande fara. Härför kräves icke blott, att vi stå militärt så rustade, som omständigheterna medgiva, utan även att vår finansiella försvarsberedskap är i möjligaste mån tillgodosedd. Det är därför en bjudande nödvändighet att i alla händelser för den närmaste tiden iakttaga den allra största varsamhet i fråga om statsutgifter, och detta gäller givetvis i stegrad grad i samma mån som utgifterna avse större belopp.

Av nu anförda skäl har jag icke funnit mig kunna för närvarande föreslå Kungl. Maj:t att hos riksdagen äska anslag för det av interpellanten angivna ändamål. Emellertid hyser jag förhoppningar att genom vissa åtgärder, vilka icke nu kräva beslut från riksdagens sida, ytterligare arbetstillfällen skola kunna beredas, ehuru jag av åtskilliga anledningar icke kan gå in i några detaljer härom.

En följd av den ståndpunkt regeringen i föreliggande fall nödgats intaga har blivit, att man måst anlita den utvägen att begära anslag till penningunderstöd åt arbetslösa personer för att mildra verkningarna av oförvållad arbetslöshet. Det lärer utan vidare vara klart, att denna utväg är i och för sig mindre tilltalande än den av interpellanten anvisade, och detta har av mig också uttryckligen betonats i den till riksdagen avlätna propositionen. Men frågans lösning på detta sätt innebär den stora fördelen, att mindre kapitalutlägg från statens sida erfordras. Såsom jag redan framhållit, måste denna synpunkt bliva avgörande; de nationalekonomiska och humanitära synpunkterna måste i denna stund träda tillbaka för de statsfinansiella och den hårda nödvändigheten.

Med vad jag nu anfört torde interpellationen vara besvarad. Jag tillåter mig emellertid påpeka, att omständigheterna kunna förändras. När situationen något klarnat och man fått en bättre överblick över förhållandena, kommer frågan givetvis att upptagas till förnyat övervägande.

Slutligen vill jag tillägga, att regeringen, ehuru den ansett sig icke för närvarande kunna beträda den av interpellanten anvisade vägen, vill med alla i övrigt till buds stående medel söka bidraga till arbetslöshetens bekämpande och till mildrande av dess verkningar.

Vidare yttrade

Herr Christiernson: Herr talman, mina herrar! Jag

Svar å interpellation.
(Forts.)

Svar å interpellation.
(Forts.)

ber att få till herr statsrådet och chefen för civildepartementet framföra mitt tack för det utförliga svaret, och jag vill genast säga det, att mitt intryck är, att regeringen här har med synnerlig omsorg försökt att ordna allting till det bästa. Jag vill säga det särskilt därför att det kan ju hända, att under gången av mitt anförande jag kanske kommer med en och annan anmärkning. Den är då icke alls riktad mot herr statsrådet, utan jag anser, att herr statsrådet dels genom sitt initiativ att tillkalla vissa kommissioner och dels genom åtgärder i övrigt visat en stor omsorg.

Jag kan dock icke underlåta att säga, att när man efter den långa redogörelsen och alla de många siffror, som omnämnts frågar sig till slut: vad är det då som skall göras särskilt, så blir det egentligen *ingenting särskilt*, åtminstone efter vad jag kan se, som kommer att göras. En massa anslag äro beviljade under årens lopp till alla de olika styrelser och verk, som staten har. En hel del av dessa medel äro av praktiska skäl givetvis icke ännu disponerade, och man skall då söka så vitt möjligt forcera arbetena. Men det ligger i detta icke något vidare hopp. Jag vill för min del säga, att det är nog en bedräglig illusion, om man tror, att här skola förhållandena bli bättre. Jag tror för min del, att den kommande vintern blir ytterst svår och att det är nödvändigt, att staten är så väl förberedd, att den kan vara beredd på det allra värsta. Ty det visade sig omkring början av augusti, när den stora konflikten bröt ut i Europa, att den privata företagsamheten här i landet var egentligen *ingenting* värd. Jag vill såsom socialdemokrat särskilt be att få understryka, att den privata företagsamheten, som man alltid rosar så mycket, såsom den som kan göra allt i motsats till samhället, som kan göra så litet, att denna privata företagsamhet måste nästan inställa sina betalningar. Personer, som hela sitt liv så att säga ägnat sig åt sin egenskap av företagare, tappade alldeles koncepterna. Om jag som exempel nämner, att ett av vårt lands största ekonomiska företag, som är en stat i staten, tappade så huvudet, efter vad jag har reda på, att det icke ens en gång ville fullgöra en leverans till en medelstor stad i riket utan mot kontant betalning, och då vi veta, att en massa stora leverantörer ströpte till krediten, fordrade kontant betalning och upphävde alla gamla försäljningskontrakt, så behöver jag icke vidare utveckla ämnet, för att kammarens ledamöter skola kunna vara överens med mig, att den enskilda företagsamheten då ej dugde mycket till. Och vi finna också av herr statsrådets redogörelse, hurusom det var endast genom att statens starka hand sträcktes ut, som man i någon mån åter igen kom i gång. Då vill jag åter framhålla, att det nog är nödvändigt, att staten visar mycket stort initiativ på detta område, ty gör den icke det, så komma vi här in i mycket bedrävliga förhållanden.

Nu har här åberopats sådana auktoriteter som riksbanks-

Svar å interpellation.
(Forts.)

och riksgäldsfullmäktige, vilka avråda från att vidtaga några särskilda åtgärder, därför att man skall vara militärt förberedd. Jag hör till dem, som anse, att vi skola vara väl militärt förberedda, men jag kan icke förstå, att vi äro väl militärt förberedda, om folket får svälta. Det vore en annan sak, om förhållandena vore sådana, att man kunde flytta alla dessa människor, som sakna arbete, ut ur landet och sluppe dra försorg om dem. Då kunde jag förstå dem som säga: nu ha vi icke råd, och vi bry oss icke om dem, utan söka bara se till att vi äro förberedda militärt. Men dessa människor stanna inom landet, och de *måste* underhållas, om de icke skola svälta ihjäl. Är det då icke bättre, att staten tar hand om dem och ordnar på något sätt med dem, än att de fattiga skola leva så att säga på varandra. Det enda, som annars återstår för dem när arbetet tryter, är att tigga och framleva en usel tillvaro. Är det icke bättre, att staten här gör någonting i stället för att, som herrarna i riksbanken och riksgäldskontoret säga: vi kunna icke göra någonting. Att under normala förhållanden sköta Sveriges kredit och låna pengar tror jag icke är någon så fasligt svår sak, men de skola väl vara mäktiga att även under ytterst svåra förhållanden göra det. Men då komma de och säga: vi avråda från att göra någonting.

I Tyskland t. ex. är en stor del av folket inkallade icke bara för att göra neutralitetsvakt utan för att kämpa i ett krig, men där resonerar man icke så, trots att där kanske finnes anledning att skjuta alla civila omsorger åt sidan och endast tänka på militära angelägenheter. Där är det icke så, att man endast förklarar sig ingenting kunna göra; där har man satt i gång en hel del arbeten, som under andra förhållanden icke skulle sättas i gång, t. ex. utdikningsarbeten, vägarbeten och sådant, efter vad jag hört av en del tyska vänner, som berättat om dessa åtgärder. Här i riket, där vi ha fred, där vi endast äro pålagda en viss kostnad eller börda för neutralitetsvakten, här kunna vi icke vidtaga några åtgärder. Det nämndes i svaret av herr statsrådet, för att taga ett exempel, att järnvägsstyrelsen har ett belopp av cirka 24 miljoner kronor, som riksdagen anvisat men som ännu icke använts. Man fick icke reda på mer, än att för närvarande torde omkring 6,000 arbetare vara sysselsatta med arbete, som utgår från detta anslag, och så hugnades man med den glädjande upplysningen, att vid årsskiftet torde antalet arbetare här ha sjunkit ned till 3,400. Det vittnar icke precis om att man tänker forcera arbetet. Jag har sett i en tidning en uppgift, att järnvägsstyrelsen beräknat utföra en del extra arbeten till belopp av något över 7 miljoner kronor. Det har talats om anslag, som komma att utgå på grund av att riksdagen beviljat medel tidigare för utförande av vissa vägarbeten och hamnanläggningar och vidare för byggande av en del hus för statens verks räkning. Men, mina herrar, där får ju ingen enda av dessa, som bli arbetslösa

Svar å inter-
pellation.
(Forts.)

på grund av krisen, någon sysselsättning. Det är ju beräknat att utföras under vanliga förhållanden, och det antal arbetare, som där äro sysselsatta, är ju icke något onormalt stort. Jag vill då erinra om endast ett område, där det kunde sättas igång arbeten, som säkert skulle bli till mycket stor nytta, och det är alla de vägar, som tekniskt äro klara att igångsättas, alltså alla de vägar, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för sin del är klar med, men som det icke finnes några penningar till. Det är ju så, att riksdagen beviljar årligen ett visst belopp härtill, men det räcker icke långt i förhållande till ansökningarna. Jag har fått en officiell uppgift om att den första januari 1914 innelågo icke mindre än 270 ansökningar om statsbidrag till vägbyggnader och vägförbättringar till belopp av 11,463,800 kronor, motsvarande en beräknad kostnad för företagens utförande av 17,195,763 kronor. Visserligen har under årets lopp tillkommit statsanslaget på 1,750,000 kronor, som detta belopp skall minskas med, men å andra sidan ha ju under tiden från den 1 januari tillkommit så många nya ansökningar, att detta belopp, 17 miljoner kronor i runt tal, icke minskats. Här har man sålunda arbeten, som kunna igångsättas, spridda över hela riket, som äro så färdigplanerade, att det enadst är penningarna som saknas, och där en stor mängd människor kunde få arbete. Jag skall icke allt för mycket fördjupa mig i den ekonomiska sidan av saken, men jag kan icke tänka mig annat än att ett sådant arbete kan *diskonteras*. Så får ju den enskilde göra. Kan icke också staten göra på det sättet? Skall det alltid vara så, att man måste få penningarna från utlandet, från Frankrike eller andra länder, för att kunna utföra ett arbete? Skulle vi icke kunna i riksbanken diskontera statens goda kredit? Här diskonteras säkert betydligt sämre värden, och det går alldeles utmärkt. Jag vill för herr statsrådet framlägga just den tanken, om icke det kunde gå för sig i en tid som denna, då alla medel måste tillgripas, och om det t. ex. är nödvändigt, för att staten skall kunna igångsätta ett arbete, att först riksgäldskontoret så att säga inlånar beloppet och så går över till riksbanken med det, och först när man då har penningarna på giro där, så kan man igångsätta arbetet. Detta är en kreditfråga, som *kan* ordnas, om blott god vilja finnes och gammal slentrian icke dominerar, åtminstone i ett samhälle, som har så god statskredit som det svenska. När under vanliga förhållanden andra ha förtroende för oss, borde vi väl visa förtroende för oss själva vid ett sådant tillfälle som detta.

Till slut vill jag säga, att det är nog nödvändigt att den tanke, som var så tydlig och klar för herr statsrådet i början av augusti, när han vidtog åtgärder för tillsättandet av kommissioner, nämligen *att bringa samhällslivet i normala banor*, det är en tanke, som bör i än högre grad än hittills varit fallet, bringas i verkställighet. Jag hoppas, att herr statsrådet icke

Svar å interpellation.
(Forts.)

uppfattar det såsom en personlig förebråelse, men jag vill säga, att det icke är någon anledning att slå sig till ro med, vad som är gjort för att bringa samhällslivet i normala banor, utan det behöves ännu mycket mera, då den värsta tiden är kvar. Det behövs en mycket omfattande organisation, och man bör ha klart för sig, att man icke bara låter sig avspisas av detta. Jag vill för min del säga, att det skulle vara i hög grad beklagligt, om man, med hänsyn till, att vi måste vara militärt gott rustade, glömmer att vi även i andra avseenden måste vara gott rustade. Det är ingen, som kan förmå mig tro, att vi äro bättre rustade militärt därför, att, som man säger, man har en del pengar sparade, d. v. s. att de icke anvisats till civila arbeten. Jag går så långt, att jag säger, att det med hänsyn till rikets bärkraft — om den svåra stund skulle komma, då vi måste med vapen värna vår neutralitet — betyder platt intet, om något tiotal miljoner under tiden till dess användas till civila arbeten. Ja, jag går så långt tvärt om, att jag tror det vore oss till gagn i stället för till skada. Jag vet att herr statsrådet är mycket intresserad av denna sak, och han nämnde också i sitt svar, att regeringen ville driva fram frågan; och jag hoppas, att regeringen icke av formella hänsyn, och därutav att riksgäldsfullmäktige synas ha inställt sin verksamhet, skall få någon anledning släppa taget om plogen, utan att det tvärtom skall visa sig att om riksgäldsfullmäktige icke kunna skaffa pengar, så kan verkligen regeringen göra det. Jag tror att den »starka regering», som vi för närvarande ha, kan i värsta fall om så behövs lösa den frågan, utan att det skulle bereda alltför stora svårigheter. Här är ju icke fråga om miljarder utan om några tiotal miljoner kronor, som man skulle vara beredd att offra för att hindra den fattigare delen av svenska folket under tiden vår neutralitet skyddas att socialt gå under, ty det blir följden, om de skola kämpa vintern igenom under svår arbetslöshet. Jag vädjar således till herr statsrådet att icke låta skrämma sig av att under fredliga förhållanden erfaret och klokt folk visat sig under våra förhållanden ha litet svårt att finna sig tillrätta. Jag vet dock att man säger, att herr statsrådet är en man, som finner sig till rätta även under svåra förhållanden, och jag hoppas därför, att han även på detta område kommer att göra det. Min livliga förhoppning är att den kommande vintern måtte utmärka sig genom en livlig forcering av statens arbeten av olika slag.

Herr Ekman: Herr talman! Jag har visserligen på grund av bortovaro icke haft tillfälle deltaga i den överläggning med riksgäldsfullmäktige, varom herr statsrådet under sitt anförande yttrade sig, och jag känner således icke till några detaljer ifråga om, vad som där förekommit, men så mycket tror jag mig utan någon sådan detaljkännedom kunna säga, att icke ha riksgäldsfullmäktige avfattat sitt svar så som herr Christierson

Svar å interpellation.
(Forts.)

velat göra gällande, och jag tror icke heller att herr Christiernson kan ha fått den uppfattningen av herr statsrådets anförande, utan torde herr Christiernson nog fått sina upplysningar från annat håll. Emellertid, då jag nu ber att få uttala min fulla anslutning till vad herr statsrådet här anförde, skall jag också be att få yttra mig i anledning av herr Christiernsons påstående: »att under normala förhållanden sköta Sveriges kredit och låna pengar bör icke vara så svårt, men att under nuvarande förhållanden göra det är något, som man bör kunna fordra av riksgäldsfullmäktige och riksbanksfullmäktige». Jag skulle vilja svara på detta, att sköta dess organisationer, riksbanken och framför allt riksgäldskontoret, på sådant sätt, att svenska riksdagen blir tillfredsställd, har visat sig vara under enklare förhållanden än de nu rådande synnerligen svårt. Jag ber att få erinra om de ganska skarpa förebräelser, som inom riksdagen för något år sedan riktades mot riksgäldsfullmäktige därför, att de med hänsyn till en hotande kris då hade upptagit ett lån på villkor, som icke föllö alla inom riksdagen i smaken. Det var en mycket skarp kritik, som på grund av detta, jag vågar säga, förutseende från riksgäldsfullmäktiges sida, drabbade dem, en kritik, som riksgäldsfullmäktige i medvetande av att ha handlat i bästa förstånd buro med mycket stort jämnmod. Erfarenheten har ju också visat att den åtgärden var synnerligen välbetänkt, och det kan jag säga kammaren, att hade den åtgärden icke vidtagits, hade herr Christiernson sannerligen icke på ett sådant sätt, som här skett, kunnat orda om *möjligheten* av att under de synnerligen allvarliga förhållanden, som nu råda å arbetsmarknaden, med någorlunda utsikt kunna möta och övervinna svårigheterna. Men det är såsom från statsrådsbanken framhölls, man bör det ena göra och det andra icke låta. Här gäller för de institutioner, som i främsta rummet omhänderha anskaffandet av medel för vårt lands behov, att med bibehållen ansvars känsla se till, att vi icke på sådant sätt handla beträffande de inre förhållandena, att vi under ännu mera kritiska förhållanden riskera vår yttre säkerhet. Jag ber att till herr statsrådet få uttala mitt varma erkännande för den uppfattning varåt han i samma avseende givit uttryck.

Slutligen vill jag med anledning av vad interpellationen egentligen rör sig om tillåta mig påpeka, att en del av de arbeten, som kunna och under sådana förhållanden böra forceras, om man kan skaffa pengar, icke äro av beskaffenhet, att under den årtid, då det vore mest önskvärt, att de utfördes, verkligen kunna utföras. I stora delar av vårt land är det exempelvis ingalunda lämpligt och knappast möjligt att vintertiden utföra de vägarbeten, som herr Christiernson talade om. Jag vill i övrigt giva interpellanten rätt i, att just på det området bör man söka, när riksdagen anvisar medel för kommande år, att något öka utförandet av sådana arbeten, då man också på samma gång kommer det enskilda behovet av förbättrade vägar till hjälp.

Slutligen vill jag, då jag har tillåtit mig att yttra mig i denna debatt, till regeringen framställa en vördsam erinran om, huruvida icke under de förhållanden, som råda, det kunde vara skäl i att på statens skogar utom avverkningen verkställa en del arbeten, som man under andra förhållanden på grund av de dryga kostnaderna drager sig för att verkställa. Det kan icke bestridas, att såväl rensnings- som gallringsarbeten bort utföras i vida större utsträckning än hittills skett på statens skogar. Man har emellertid erfarenhet av vad sådana arbeten kosta, och därför har man icke velat sätta i gång med dem under normala förhållanden. Jag har härmed icke velat rikta någon kritik mot att dessa arbeten icke utförts i större utsträckning än hittills varit fallet, men jag anser att under de förhållanden, som nu råda, skulle det, om sådana arbeten komme till utförande, bliva en vinst för våra statsskogars utveckling, på samma gång som därigenom skapades ökade arbetsmöjligheter.

Svar å interpellation.
(Forts.)

Herr Christiernson: Herr talman! Då herr Ekman tydligen tycks göra gällande, att riksgäldsfullmäktige ha varit utsatta för så mycket kritik ifrån riksdagens sida, vill jag för min del säga, att ehuru jag visserligen icke varit med om så många riksdagar som herr Ekman, så är min erfarenhet, att det icke finns något område av statsförvaltningen, som är så fritaget från kritik som riksgäldskontoret eller de verk, som kallas riksdagens egna. Att det en gång har förekommit kritik endast bestyrker, vad jag här påstår, att detta verk går fritt från kritik, ty ingen regel utan undantag.

Jag har till och med suttit med några år i det utskott, som har att granska riksgäldsfullmäktiges verksamhet och jag fann då att det var ett tabu, denna institution, rakt ingenting, som man fick tala om. Anmärkningar voro över huvud taget icke tolererade; och detsamma gäller riksbanksfullmäktige. Det är två mycket heliga institutioner. Och jag tror icke, att det går för herr Ekman att här i kammaren driva den satsen, att vi äro synnerligen stygga emot riksbanks- och riksgäldsfullmäktige, utan jag tror, att litet var av oss skulle vara belåten om han i sin civila gärning icke vore utsatt för mera kritik än dessa båda inrättningar äro. Att riksgäldsfullmäktige skött sig, det har jag icke bestritt; men jag beklagar, att de tydligen för närvarande ha svårt att göra det. Ty kunna de icke ordna våra penningförhållanden, får man dock säga, att det är lite klenst beställt.

Då jag nyss talade om vägarna här i landet, tänkte jag, på något som heter käle, och då jag sysslat med vinterutbildning, vet jag också, att vi icke precis äro i saknad av snö och köld. Men så vitt jag förstår, äro vägarbetena bland de arbeten, som nu kunna ifrågasättas, de, som lättast kunna sättas i gång. Det är ett område, på vilket man, om man i stor utsträckning använder detta arbete, kan bereda en hel del människor syssel-

Svar å interpellation.
(Forts.)

sättning, vilket annars vore ganska svårt att göra. Jag har anfört det såsom ett exempel och såsom ett exempel på ett nyttigt arbete, som lämnar bestående fördelar. Mitt påstående att vår finansiella beredskap icke lider av att vi under väntetiden tillse, att befolkningen har så mycket arbete att den nödortfiligen kan äta sig mätt, anser jag icke, att herr Ekman i någon mån gendrivit. Och jag håller på att det är bättre, att om den dag skulle komma, då vår neutralitet måste med vapen skyddas, folket under väntetiden icke farit allt för illa. Ty det kan hända, att den stämning, som behövs vid ett sådant tillfälle, också kan vara beroende på förhållanden inom riket. Jag vill icke driva den satsen, men herrarna förstå, att det uti landet icke skulle göra ett gynnsamt intryck, om de, som skola inkallas vid krigsutbrott, finge erfarenhet av att det under fredstid icke göres så mycket som det kunde göras för att skydda deras intressen. Tanken att vår neutralitet då icke är så mycket värd att skydda, kan komma. Och jag vädjar till herr Ekman såsom ledamot av riksgäldsfullmäktige, om det icke just av denna anledning kunde vara skäl att gnugga geniknölarna. Jag är då säker på att nästa riksdag eller den riksdag, som skall granska detta, kommer att lämna riksgäldsfullmäktige ett ännu större erkännande än vad fallet är i allmänhet.

Herr Zetterstrand: Jag vill bara instämma med herr Ekman i slutet av hans anförande, som gick ut på att man borde så vitt möjligt vidtaga åtgärder beträffande statens skogar. Det har under loppet av detta år flera gånger förekommit stora eldsvådor å statens skogar; och jag tror, det vore önskligt, att man begagnade tillfället att tillvarataga det virke, som ligger skadat av elden, för kolning eller dylikt. Jag tror, att just skogarna vore ett verksamhetsfält, där det vore lämpligt att gå fram under denna tid.

§ 4.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 282, angående anslag till resekostnader för medellösa arbetssökande.

§ 5.

Vidare föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 34, i anledning av väckt motion med förslag till ändringar i förordningarna om kommunalstyrelse på landet, om kommunalstyrelse i stad och om kommunalstyrelse i Stockholm; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 6.

*Ang. statsbanebyggnaden
Ulriksfors—
Volgsjön.*

Till avgörande förelåg nu statsutskottets utlåtande, nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställ-

Ang. stats-
banebyggnaden
Ulriksfors—
Volgsjön.
(Forts.)

kronor eller sammanlagt 2,000,000 kronor för fortsättande av den utav riksdagen beslutade statsbanebyggnaden Ulriksfors—Volgsjön. För detta statsbanebygge har riksdagen beviljat ett belopp av inalles 9,050,000 kronor och anvisat för år 1912, 1913 och 1914 ett belopp av 4,500,000 kronor. Enligt den ursprungliga planen avsågs att för år 1914 skulle anvisas ett belopp av 2,600,000 kronor eller 1,000,000 mera än vad som i verkligheten kommit att anvisas. Järnvägsstyrelsen har nu för år 1915 anhållit, att ett belopp av 3,000,000 kronor skulle anvisas i ändamål att kunna få järnvägen färdig år 1916. I fall detta ägt rum har järnvägsstyrelsen förklarat, att i början av år 1915 skulle man få banan öppnad till Hoting och vid slutet av sagda år ända till Dorotea. Nu ansåg emellertid föredragande departementschefen av budgetsskäl beträffande den proposition, som framlades vid januaririksdagen, att icke mera än 2,000,000 kronor borde ifrågasättas. Då det var fallet beträffande *januaririksdagens starka* budget, är det mindre att undra på att den nye departementschefen intog samma ståndpunkt beträffande budgeten vid den riksdag, som nu är inne, enär budgeten, som *då* uppgjordes, var *väsentligen svagare* än den, som uppgjordes till januaririksdagen. Nu har emellertid krisen kommit emellan; och den har kastat överända alla tidigare beräkningar — såväl de beräkningar, som gjordes till januaririksdagen, som ock de, som uppgjordes vid den riksdag, som nu är inne. Den omständigheten utgör ju icke i och för sig någon som helst anledning att anslå ytterligare medel, snarare motsatsen. Men här har tillkommit ett *nytt faktum*, och detta nya faktum är *behovet av att bereda arbetstillfälle inför en hotande fara av arbetslöshet*. Då nu här är fråga om ett anslag, som i varje fall *skall* utgå, synes det mig, som alla skäl talade för att under en tid av brist på arbete bedriva denna järnvägsanläggning i så raskt tempo som möjligt är. Och jag anser i varje fall, att icke den finansiella ställningen på något sätt kan sägas vara så svag, att vi icke skulle ha råd med att för år 1915 anvisa den miljon kronor, som här motionsvis ifrågasättes, och som järnvägsstyrelsen äskat, och varigenom arbete skulle kunna beredas en stor del människor, som annars icke skulle få något arbete. Det är på grund av detta, som jag tillåter mig, herr talman, att anhålla om bifall till den vid utlåtandet *fogade*, av herr Åström m. fl. avgivna reservationen.

Härpå anförde

Herr Ekman: Herr talman, mina herrar! Jag kan inte finna samma sammanhang mellan den nu föreliggande frågan och den nyss avslutade interpellationsdebatten, som den senaste årade talaren har funnit. Han yrkade på att det av Kungl. Maj:t äskade anslaget för fortsättande av banan Ulriksfors—Volgsjön skulle ökas med en miljon kronor för att därigenom bereda ökade arbetstillfällen åt arbetslösa. Under interpellationsdebatten ha vi från statsrådsbänken erfarit, att, om jag uppfattade siffrorna rätt, ännu omkring 75 miljoner kronor voro odisponerade av hela

anslaget till statens byggnadsväsen med mera och att därav 24 miljoner kronor av anslagen till järnvägsbyggnader ännu voro odisponerade. Men det framhölls från statsrådsbänken, att det är nödvändigt eller åtminstone mycket önskvärt, att det kan beredas arbetslösa tillfällen att förflyttas från en arbetsplats till en annan utan alltför dryga kostnader, för att man skall kunna på ett effektivt sätt för bekämpande av arbetslösheten tillgodogöra sig dessa ännu icke använda medel. Det förefaller mig sålunda, som om ett bifall till den i detta avseende framlagda propositionen skulle komma att medföra den önskade effekten.

För min del kan jag under inga omständigheter med hänsyn till den förestående statsregleringen gå med på reservanternas förslag. Jag ber att i förbigående få påpeka att motionären ju stött sitt förslag på helt andra grunder än dem som sedermera uppkommit och som nu föranlett reservanterna att komma med sitt yrkande. Jag hoppas, att den siste ärade talaren icke tar som en förebråelse, om jag säger till honom, att jag vågar tro, att om han tillhört den avdelning inom statsutskottet, som under de senaste dagarna har varit sysselsatt med arbetet på att kunna få statsregleringen att gå ihop, så skulle han ej ha anslutit sig till den reservation, som här föreligger, och jag har så mycket större anledning att tro detta som, då frågan om fortsättning av banan Ulriksfors—Volgsjön behandlades på avdelningen för en kort tid sedan, en utav dem, som jag nu här återfinner som reservanter, inom avdelningen var ense med oss övriga om att man ej under nuvarande förhållanden kunde bifalla motionen.

Emellertid, skulle så komma att inträffa, att Kungl. Maj:t ovillkorligen anser det vara nödvändigt för beredande av ytterligare arbetstillfällen att forcera arbetet även på denna bandel och att därför behövs ytterligare medel, har jag den bestämda övertygelsen, stärkt genom de åtgärder, som Kungl. Maj:t redan vidtagit, att Kungl. Maj:t då ej skall underlåta att till den riksdag, som om få månader sammanträder, göra framställning om särskilt anslag i denna riktning. Jag är inte blind för att det är angenämare och riktigare att beträffande medel, som skola utgå under år 1915, få fatta beslut nu än under 1915, särskilt ur statsutskottssynpunkt, men exceptionella förhållanden medge också vidtagandet av exceptionella åtgärder — det ha vi sett mer än en gång under denna riksdag — och då jag sålunda ej kan se någon risk förenad med ett bifall till statsutskottets framställning oförändrad men däremot ett bifall till reservanternas förslag enligt min mening skulle medföra mycket ökade svårigheter beträffande möjligheten att uppgöra statsregleringen, anhåller jag att få yrka bifall till statsutskottets hemställan oförändrad.

Herr Schotte: Herr talman! För min del skall jag be att få yrka bifall till den föreliggande reservationen, särskilt med hänsyn till de exceptionella förhållanden som nu råda. Under

Ang. stats-
banebyggnaden
Ulriksfors—
Volgsjön.
(Forts.)

Ang. stats-
banebyggnaden
Ulrikfors—
Volgsjön.
(Forts.)

normala förhållanden borde man ställt sig mera tveksam, särskilt med hänsyn till de övriga stora järnvägsbyggnader nu pågå. I den stat, som framlades för januaririksdagen, i vilken anslaget till denna järnväg ju ej var föreslaget att utgå till högre belopp än det som nu föreslås i statsutskottets föreliggande utlåtande tog sig denna tvekan uttryck. Men jag tror, att man har särskild anledning att just med anknytning till den debatt om arbetslösheten som förts här förut i dag möjliggöra ett vidsträcktare arbete å Inlandsbanan än man förut tänkt. Det må uppmärksammas, att järnvägsbyggnader, i allmänhet åtminstone äro mycket lättare att på en relativt kort tid få i gång och fullfölja, än vad t. ex. är förhållandet med landsvägsbyggnader, som förut här i dag ansetts så lämpliga att igångsätta under arbetslöshetstider. Vägbyggnader äro för övrigt nästan undantagslöst företag, till vilka vederbörande väghållningsdistrikt också skola bidra, och som väghållningsdistrikten skola ombestyra, och i många fall påkallas en revision av föreliggande vägbyggnadsförslag, innan de kunna igångsättas. Det är alltså uppenbart, att man under den närmaste framtiden ej kan räkna på, att, hur man än ställer, några stora och omfattande vägarbeten, utöver dem, för vilka statsanslag redan äro anvisade, kunna ifrågakomma. I avseende å Inlandsbanebyggandet föreligga däremot planerna fullkomligt klara från järnvägsstyrelsens sida. Här gäller det endast att skaffa medel och skaffa folk och byggnaden kan forceras.

Den föregående ärade talaren har talat om de svårigheter, som skulle uppstå med avseende å statsregleringen, om det högre byggnadsanslaget anvisades. Det förstår var och en, att dessa svårigheter äro avsevärda, men jag har mycket svårt att fatta, att de skulle bli så mycket större genom att här anvisades ytterligare en miljon för ifrågavarande järnvägsbyggnad. Det är väl alldeles uppenbart, att nästan alla siffror i i den budget, riksdagen slutligen kommer att fastställa för år 1915, äro synnerligen ovissa, att såväl utgifterna som inkomsterna kanske komma att visa helt andra siffror än beräknats. Det synes mig sålunda icke kunna vara någon avsevärd risk att här belasta budgeten med ytterligare en miljon kronor. Skulle det befinnas, att svårigheter uppstå för Kungl. Maj:t att anskaffa medel till ifrågavarande järnvägsbyggnad eller andra hinder möta, är Kungl. Maj:t ju fullkomligt oförhindrad att icke använda hela det av riksdagen anvisade anslaget. Jag tror, att ur den synpunkten, som utskottets taleman framfört, några synnerligen stora svårigheter ej skola behöva möta och att de i allt fall måste anses väsentligt överdrivna av statsutskottets ärade vice ordförande.

Jag vill också erinra om en annan sak, som torde komma att framgå av ett utlåtande, som inom kort kommer på kammarens bord, nämligen att de norrländska sågverken nästan undantagslöst icke torde komma att hållas i arbete under vintern. Man

kan sålunda vänta just särskilda svårigheter för arbetarna i de trakter som Inlandsbanan berör. Dessa svårigheter i fråga om minskad arbetsförtjänst och dylikt kunna ju delvis bli lindrade genom den ökade skogsavverkning, för vilken flera talare här i den föregående debatten gjort sig till talemän. Men jag tror ändå, att det vore mycket önskvärt att ha det mera omfattande järnvägsbygge som här är frågan om att tillgå, när arbetslösheten i Norrland växer. Alla skäl tala därför för, att man här verkligen ställer detta ytterligare belopp av 1 miljon kronor till Kungl. Maj:ts förfogande. Jag är viss om, att Kungl. Maj:t kan använda medlen, därest det finnes vara möjligt att anskaffa dem. Och jag tror för min del också, att det särskilt för arbetsförhållandena under den närmaste framtiden i Norrland är av ej ringa betydelse, att ett försök göres att åtminstone få den nu förevarande järnvägsbyggnaden till stånd i större omfattning än man erhåller allenast med det av statsutskottet förordade beloppet.

*Ang. stats-
ban-byggnaden
Ulrikafors—
Volgsjön.
(Forts.)*

Jag ber därför att få förorda bifall till reservationen.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet von Sydow: Herr talman, mina herrar! Jag ber att få meddela herrarne, att jag rörande denna fråga fört underhandlingar med chefen för statens järnvägar. Det har därvid framgått, att arbetena å denna bansträcka komma att bedrivas så forcerat som möjligt är under de nästföljande månaderna. Den omständigheten, att till äventyrs ytterligare ett belopp av en miljon kronor för år 1915, utöver de två miljoner, som utav Kungl. Maj:t begärts, skulle utav riksdagen nu anvisas, kan ej komma att ha något inflytande på det sätt, varpå arbetena under, låt oss säga, närmaste halvår, kunna komma att bedrivas. Det kommer sålunda att nedläggas all kraft för att bereda största möjliga antal arbetare sysselsättning vid dessa arbeten.

Under sådana förhållanden synes det mig, på grund av vad jag tidigare i dag haft äran anföra, vara klokt, att man icke i dag beslutar denna ökade utgift utan att man avvaktar förhållandena till riksdagens sammanträde i januari, då alldeles givet kommer att tagas under överbäggande, i vad mån man tilläventyrs kan behöva begära större belopp för år 1916, än med ett bifall till reservationen skulle ha varit nödvändigt, och att man i så fall skulle kunna få dessa medel förskottade under loppet av år 1915.

Jag vill också nämna, att det måhända kan träffas någon annan anordning vid nästa lagtima riksdag, varigenom arbetena vid denna bana kunna bedrivas forcerat, utan att man behöver anlita den nu av reservanterna anvisade vägen.

Herr Lindberg: Herr talman! 1913 års riksdag prutade av en miljon på det anslag, som enligt planen skulle utanordnas för denna järnbanabyggnad. Nu synes meningen vara, att denna

Ang. stats-
banebyggnaden
Ulriksfors—
Volgsjön.
(Forts.)

riksdag skall så att säga gottgöra vad 1913 års riksdag felade i detta stycke, i det att reservanternas mening är, att denna riksdag nu skall bevilja den miljon, som prutats av utav förra riksdagen. Jag hemställer verkligen till kammaren, huruvida man kan anse, att den närvarande ekonomiska situationen är sådan, att vi ha råd till att på detta sätt gottgöra vad nämnda års riksdag felade i det fallet.

Nu säger man, att detta skulle vara nödvändigt för att avhjälpa en rådande arbetslöshet. Herr statsrådet och chefen för civildepartementet har emellertid nyss förklarat, att även om denna miljon beviljas här, kommer den inte att få användas för detta företag, helt naturligt, förrän år 1915. Och jag skulle till detta vilja lägga den undran: tro herrarna, att det är riktigt tjänligt att sätta i gång under de allra svåraste vintermånaderna järnvägsbyggnadsarbeten uppe i fjällbygderna för att avhjälpa arbetslösheten? Jag tror inte, att detta är den allra bästa väg man kan hitta på.

Här har nyligen i den för en stund sedan förda debatten upplysts om, att det ligger medel, beviljade till järnvägsbyggnader, till omkring 18 miljoner kronor ännu oanvända. Nu har utav denna riksdag beviljats anslag till åtskilliga arbeten i så stor utsträckning, att här på riksdagens senaste tid inkommit en motion, däri man hemställer om att riksdagen skall ge Kungl. Maj:t befogenhet att inhibera en del sådana arbeten, därest det skulle visa sig svårt eller omöjligt att anskaffa de för dessa arbeten nödiga medel. Jag frågar ännu en gång: är det under sådana omständigheter klokt att bevilja medel utöver vad Kungl. Maj:t begärt för dessa arbetens igångsättande?

Jag ser saken på det sättet, att sparsamhetsprincipen härvidlag måste gå före de önskemål, som man har satt upp i detta fall, och jag kan sålunda, herr talman, ej komma till annat resultat, än att jag måste yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Jag skall be att få säga några ord i anledning av den siste talarens yttrande.

Jag kan icke dela hans uppfattning, att det är så synnerligen olämpligt att sätta igång järnvägsföretag ens i fjällbygderna under vintertid. Det är tvärt om på det sättet, att man där för varje år, såvitt jag förstår, har att räkna med samma svårigheter beträffande det rent tekniska utförandet av vissa arbeten som man har under vintertiden på alla andra håll, och om man under andra förhållanden ej kan se några större svårigheter att hålla vissa företag vid järnvägarna i gång under vintern, bör det ej vara fallet i större utsträckning nu heller.

Jag skall tillåta mig att i anslutning till vad som sagts under interpellationsdebatten påminna om att i den kungl. propositionen, där det begärts 5 miljoner kronor till understöd åt

arbetslösa, har särskilt i en bilaga framhållits, att stenindustriens arbetare äro i mycket stor utsträckning arbetslösa. Nu är det ju ett allmänt bekant faktum, skulle jag tro, att stenarbetena vid järnvägarna kunna och böra ur alla synpunkter igångsättas tidigast och vara klara, då de övriga arbetena börja på att närma sig sin fullbordan. Detta arbete går i vanliga fall mycket långsamt, och det kräver en rundlig tid. Arbetet på trummor, broar och kajer samt grundläggningsarbeten m. m. sådant tar emellertid en relativt liten plats och kan därför ej vara så beroende av klimatiska förhållanden som exempelvis vägbyggnader och dylikt, som här förut nämnts. Är det någonting, som skall kunna hållas i gång vintertiden, är det sålunda just sådana arbeten, som jag här tillåtit mig nämna. Därtill komma större arbeten som bankfyllningar och skärningar m. m. sådant, för vilka man ej kan säga, att klimatiska svårigheter lägga några avsevärda hinder i vägen.

Ang. stats-
banebyggnaden
Ulriksfors—
Volgsjön.
(Forts.)

Jag undrar för övrigt, då man talar om sparsamhet här, om det inte vore klokt att försöka se till att göra så mycket som möjligt i den här föreslagna riktningen. Jag medger villigt, att det är ett starkt skäl, som anförts här från statsrådsbänken, nämligen att det inte är så långt till nästa riksdag, men jag har den bestämda förvissningen också, att då järnvägsstyrelsen förklarat sig kunna gå i land med detta och förresten äskat ändå större anslag, är den också i stånd att sätta i gång dessa arbeten så snart som möjligt.

Jag ber att med anledning av vad jag sagt och vad som framhållits av övriga talare för reservationen få yrka bifall till denna.

Herr Ekman: Herr talman! Jag tillåter mig innan talmannens klubba faller, fastslå att alla talare, som i denna debatt yrkat bifall till reservationen, gjort detta så gott som utslutande ur den synpunkten, att därigenom skulle beredas ökat tillfälle till arbete för de arbetslösa, och att ifrån statsrådsbänken har upplysts, efter inhämtande av meddelande ifrån järnvägsstyrelsen, att något ökat arbetstillfälle för de arbetslösa icke kommer att beredas genom den ifrågasatta förhöjningen i detta anslag, enär även utan en sådan förhöjning arbetet kommer att forceras så mycket som på grund av andra förhållanden kan medgivas. Det mål, som herrarna sålunda vilja vinna, att bereda ökade arbetstillfällen, vinnes *icke* genom ett bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad. I överensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den av herr Åström m. fl. avgivna, vid utlåtet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 7.

Härefter föredrogs vart för sig:

statsutskottets

utlåtande, nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag att utan iakttagande av förut stadgat villkor försända viss kvantitet malm från Gällivare till Riksgränsen; och

memorial, nr 107, om anvisande av de i regeringsformens 63 § föreskrivna kreditivsummor;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 31, i anledning av väckta motioner om ersättning till restaurisen i riksdagshuset för uppkommen förlust å restaurangrörelsen samt om anslag till gratifikation åt de i riksdagshusets matsal och kafé anställde uppapperskor; och

nr 32, angående ersättning till amanuensen R. Höckert för ökad tjänstgöring vid riksdagens bibliotek under innevarande års senare riksdag; samt

särskilda utskottets nr 1 utlåtanden:

nr 29, angående reglering av vissa utgifter under riksstatens femte huvudtitel med undantag av anslagen till »Handeln»;

nr 30, i anledning av väckt motion, om anslag till beklädnadsutrustning åt inkallade landstormsmän;

nr 31, i anledning av väckt motion angående ordningen för det slutliga utgåendet av det utav innevarande riksdag förskottsvis anvisade belopp för bestridande av kostnader som avses i § 63 regeringsformen; och

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av extra rekryteringsbidrag för fyllande av 1915 års stater.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och memorial hemställt.

§ 8.

Å föredragningslistan fanns vidare uppfört särskilda utskottets nr 1 utlåtande, nr 33, angående vissa utgifter under riksstatens fjärde huvudtitel, omfattande anslagen till lantförsvarsdepartementet.

Punkterna 1—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. avlöning
och rekryte-
ring m. m.*

Härefter föredrogs *punkten 6*, angående avlöning och rekrytering m. m.; och yttrade därvid

Herr Christiernson: Herr talman! När kammaren nu går att fatta beslut angående de här föreslagna staterna, som ju innebära vissa ökningar och i första rummet sådana, som

utgöra det första steget till det av riksdagen fattade beslutet om ny härordning, har jag velat begagna tillfället att säga ett par ord, nämligen rörande officerskåren — jag vill redan i förväg reservera mig emot en sådan tolkning, att vad jag här yttrar på något sätt får uppfattas såsom ett anfall mot officerskåren i allmänhet.

*Ang. avlöning
och rekryte-
ring m. m.
(Forts.)*

Redan under den tid jag satt i försvarsberedningarna och särskilt under försöksmobiliseringen visade det sig, att det fanns en del officerare, som ur åtskilliga synpunkter icke voro så tjänstedugliga och lämpliga, som man hade anledning fordra, och att denna bristande lämplighet även var tillfinnandes hos en eller annan officer i högre tjänsteställning. Emellertid, såvitt jag har mig bekant, ha de erfarenheter man sålunda då gjorde icke föranlett till några åtgärder, utan den uppfattningen synes fortfarande råda härvidlag, att den Gud ger ett ämbete ger han också förmågan att sköta det. Jag har därför till nuvarande chefen för denna del av statsförvaltningen velat göra en hemställan, om det icke vore på tiden att man nu, när officerskåren skall ökas, något såg till, huru det är ställt i detta avseende. Från ett och annat regemente, som delvis mobiliserats och där ett större antal årsklasser äro inkallade, ha anmärkningar framställts, att en eller annan officer inte är så tjänsteduglig, som man hade anledning att fordra, och en del anmärkningar, som kanske komma just från de värnpliktige — egendomligt nog, kan det synas, eller glädjande nog, kan man tycka — rikta sig mot, att de icke militärt sett fullt utnyttjas just till följd av en eller annan förmans bristande förmåga. Jag hade tänkt också, att när nu så gott som hela svenska armén på sätt och vis genomgår ett prov, man då också skulle se till, att detta prov även toge sig det uttrycket, att det skedde några omflyttningar, så att den som icke vore riktigt lämplig för de krävande förhållandena överflyttades till reserven. Det är ju dock så, att Kungl. Maj:t i fråga om sina förtroendeämbetsmän har en ganska vidsträckt befogenhet, och det får väl anses alldeles uteslutet, att t. ex. hela den svenska officerskåren i dess övre grader skulle vara så skicklig, att det icke finnes någon som kunde behöva flyttas till en mindre krävande post.

Vidare vill jag säga att det bland officerskåren finnes ett visst missnöje över befodringsförhållandena till de högre posterna; d. v. s. inom den del av officerskåren, som räknas till truppofficerarna, anser man, att befodringsmöjligheterna äro väl knappa. Jag vill då särskilt framhålla, att den för några år sedan genomförda s. k. förtursbefodringen, som ju avsåg att råda bot på ett missförhållande, har nästan själv blivit ett missförhållande, skulle jag vilja säga, och vad man hade hoppats, att denna förtur skulle åstadkomma, eller att bereda yngre förtjänta officerare en något snabbare befodrning än den som de kunna få, när de skola vänta på turen, har icke kommit till sin rätt. När, som sagt, vi nu stå vid början av en stark utvidgning

Ang. avlöning
och rekryte-
ring m. m.
(Forts.)

av officerskåren, skadar det ju icke, att dessa synpunkter framhållas här i riksdagen, så att den gamla surdegen och slentrianen om möjligt få vika och att även i detta avseende en ny anda må göra sig gällande. Jag vill säga, att om den utsträckta övningstid, som nu är beslutad, verkligen icke skall framkalla missnöje, så må man också betänka, att det ligger vikt uppå, att officerskåren är så tjänsteduglig som möjligt och att höga vederbörande icke betrakta den, som kommer i en officers ställning, som en man, vilken för sitt levebröds skull även bör stanna kvar hela den tid, som i allmänhet anses vara den ordinarie tjänstetiden, utan att det här som på andra områden gäller att se till, att man icke har personer, som äro mindre lämpliga.

Jag har, herr talman, intet yrkande att göra.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 7 och 8.

Utskottets i nämnda punkter gjorda framställningar blevo av kammaren bifallna.

Ang. de värn-
pliktigas av-
löning, inskri-
vning och redo-
visning m. m.

Vid härpå skedd föredragning av *punkten 9*, angående de värnpliktigas avlöning, inskrivning och redovisning m. m., begärdes ordet av

Herr Persson i Norrköping, som yttrade: Herr talman! I förevarande punkt, vari föreslås, att anslaget till de värnpliktigas avlöning, inskrivning och redovisning m. m. må ökas med 993,940 kronor till 3,799,453 kronor har jag tillåtit mig att begära ordet för att påpeka ett enligt min uppfattning förefintligt missförhållande på ett område inom det militära området.

I nu ifrågavarande anslag ingå även de medel, av vilka kostnaderna skola bestridas för de årligen återkommande mönstringarna inom de olika rullföringsområdena och däribland även kostnaderna för de tillkännagivanden och annonser rörande dessa mönstringar, som utfärdas i syfte att upplysa de mönstringsskyldige om deras plikter i hithörande hänseende. Inom de båda rullföringsområden, som jag närmast känner till, nämligen rullföringsområdena för första och andra livgrenadjärregementena i Östergötland, har det visat sig, att vederbörande rullföringsbefälhavare ansett sig böra tillkännagiva dessa mönstringar blott för den del av de mönstrings-skyldiga, som läsa högerpressen, under det att den stora del av dem, som läser vänstertidningar och särskilt socialdemokratiska tidningar, aldrig får något meddelande eller tillkännagivande genom pressen från dessa rullföringsbefälhavare om när mönstringarna skola företagas. Jag har i lantförsvardepartementets civila avdelning tagit reda på, hur det ställer sig med kostnaderna i detta avseende, och resultatet är, att enligt vad räkenskaperna för år 1913 utvisa har det, vad gäller första livgrenadjärregementets rullföringsområde,

annonserats för nu angivet ändamål i Östgöta Correspondenten för — jag nämner summorna i kronor — 272 kr., i Oscarshamns-Posten för 134 kr., i Vimmerby Tidning för 127 kr., i Motala-Posten för 52 kr., i Östgöten för 52 kr. och i Östgöta-Bladet för 48 kr. Av samtliga dessa tidningar är det blott en, så vitt jag vet, som är vänstertidning, nämligen Östgöten, som är en liberal tidning; i denna tidning har man ansett sig böra annonsera för 52 kronor av inalles för detta ändamål utlagda 688. För andra livgrenadjärregementet ställa sig ifrågavarande annonskostnader på följande sätt: Östergötlands Dagblad 836 kr., Norrköpings Tidningar 321 kr., Västerviks Veckoblad 113 kr. och Västerviks-Posten 114 kr. Tre av dessa sistnämnda tidningar äro högertidningar och endast en, nämligen en av Västervikstidningarna är vänstertidning, och där har annonserats för ett belopp av blott något mer än 100 kronor av 1,384 kronor, som utgjort hela annonskostnaden. Den sammanlagda kostnaden för dessa annonseringar uppgår för de båda nämnda rullföringsområdena till 2,073 kronor och 43 öre.

För den stora publik, som läser arbetarpressen, har man alltså icke ansett sig behöva annonsera något alls, ty i den i länet utkommande socialdemokratiska arbetartidningen, Östergötlands Folkblad, har icke någon dylik annons införts. Jag skulle icke säga något om den saken, om det nu vore så, att denna arbetartidning hade relativt liten spridning och blott utkomme någon gång i veckan, men nu har den synnerligen stor spridning och utkommer varje dag. Det är en daglig tidning med Norrköping som utgivningsort och den har stor spridning fördelad över hela Östergötlands län med angränsande orter. Dess inflytande kan ju i någon mån illustreras därav, att dess anmaningar och dess politik vid senaste valet av riksdagsmän till andra kammaren följdes i de båda lantvalkretsarna i Östergötland av 13,200 valmän, under det att alla högertidningarna tillsammans inom motsvarande område icke förmådde få fram mer än 12,400 valmän. Det torde nog icke kunna bestridas, att det icke skulle ha varit möjligt att få fram dessa 13,200 valmän, som röstade på socialdemokratiska kandidater, om icke den socialdemokratiska arbetartidningen varit spridd i stor utsträckning och haft en massa läsare. Det förefaller således, som om det ur rent praktiska synpunkter — det är endast ur sådana, som jag här velat göra en anmärkning — hade varit riktigt och på sin plats, att vederbörande militärbefäl vid ifrågavarande annonseringar förfarit något annorlunda än som skett. Det vore, synes det mig, en gärd av praktisk rättvisa och pliktuppfyllelse emot de värnpliktiga och i överensstämmelse med statsverkets intressen att icke rullföringsbefälhavarna vid tillkännagivandet av mönstringar och dylikt uppträda på ett ensidigt och partiskt sätt, såsom de nu faktiskt göra, då de blott låta införa av statsmedel betalda annonser i tidningar med högerpolitisk åskådning, oavsett huru liten spridning dessa tidningar ha, under det att de vid denna annonsering bojkotta andra tidningar med motsatt åskådning, trots det att dessa ha stor spridning.

En enda gång har verkligen en rullföringsbefälhavare ansett

Ang. de värnpliktigas avlöning, inskrivning och redovisning m. m.
(Forts.)

Ang. de värn-
pliktigas av-
löning, inskriv-
ning och redo-
visning m. m.
(Forts.)

sig böra införa en kungörelse för de värnpliktiga i arbetartidningen i Östergötland. Den enda gång detta skedde var den 13 oktober 1911, och kungörelsen i fråga slutar på följande sätt: »— — — varföre dessa beväringar uppmanas att taga noggrann kännedom om framdeles utfärdad kungörelse angående årets mönstringar, vilken kungörelse kommer att införas i länets allmänna kungörelser, som uppläses i kyrkorna och anslås inom de särskilda kommunerna samt dessutom införas i *Norrköpings Tidningar*, *Östergötlands Dagblad* och *Söderköpings Tidning*.» Alla dessa tre nämnda tidningar äro högertidningar. Det förefaller minst sagt opassande att i en arbetartidning, Östergötlands Folkblad, annonsera på detta sätt, nämligen att kungörelserna i fråga skulle ärligen komma att införas i tre högertidningar! Vederbörande rullföringsbefälhavare vill tydligen härmed säga till de mönstringsskyldiga arbetarna, att de hade en viss skyldighet att läsa dessa tidningar för att taga reda på de kungörelser, som utfärdas från de militära myndigheterna. Ty vederbörandes mening kan väl inte vara att de som ej läsa högerpressen äro befriade från att mönstra. I varje fall har icke rullföringsbefälhavaren ansett sig ha någon skyldighet att offentliggöra kungörelsen om dessa mönstringar i några andra tidningar än just de angivna, vilket måste anses vara ett otillbörligt partitagande.

Jag är ju själv redaktör för en arbetartidning i Östergötland och jag brukar i tidningens text gratis införa annonser för svenska statens räkning. Jag har gjort det för läsarnas skull, ty jag anser att det skulle vara orättfärdigt och tråkigt för tidningens många fattiga läsare, vilka äro mönstringsskyldiga, om de skulle behöva plikta eller få annat obehag för uraktlåten mönstring, på grund av att de icke läsa högerpartiets tidningar, vilka äro nära nog de enda där rullföringsbefälhavaren låter offentliggöra mönstringskungörelserna. Nog måste man väl säga, att de myndigheter, som göra på det sättet, handla småaktigt och på ett sätt, som en opartisk myndighet, som vill sköta sitt ämbete rätt, icke bör handla. Det är även så, att ett dylikt ensidigt partitagande väcker ont blod och ingalunda skapar det den vördnad för myndigheterna och den respekt för deras objektivitet, som är önskvärd och som borde förefinnas inom riket.

Jag har ansett mig vid detta tillfälle böra påtala missförhållandet till den kraft och verkan, det hava kan, och jag vädjar till chefen för lantförsvarsdepartementet, att ägna denna sak en smula uppmärksamhet och att han, för den händelse han skulle finna, att det icke är precis riktigt bra, som det nu är ställt, ville vidtaga några åtgärder för rättelses vinnande i nu påpekade avseende. Detta har varit syftet med mitt anförande och jag har, herr talman, icke för närvarande något yrkande att göra.

Vidare anfördes ej. Kammarern biföll utskottets hemställan.

Punkterna 10—17.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 18, angående kasernbyggnader.**Ang. kasern-
byggnader.*

I punkten 42 under fjärde huvudtiteln av statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att utav det av 1906 års riksdag till uppförande av kasernetablissemang för femton infanteriregementen beviljade anslaget, 21,774,000 kronor, å extra stat för år 1915 anvisa 1,400,000 kronor.

I samband med förevarande framställning hade utskottet till behandling förehaft en av herrar *E. A. Nilson* i Örebro och *Thorsson* inom andra kammaren väckt motion, nr 152, däruti motionärerna hemställt, att riksdagen, med upphävande av sitt vid 1907 års riksdag fattade beslut om tillsättande av en kasernbyggnadskommission med uppdrag att såväl tekniskt som ekonomiskt omhändervar de arbeten, som vore förenade med anläggningen och utförandet av nya kasernetablissemang för femton särskilt angivna infanteriregementen m. m., måtte besluta

1:o) att hos Kungl. Maj:t hemställa, att utförandet av omförmålda arbeten, i den mån de icke redan blivit fullbordade, måtte anförtros åt arméförvaltningens fortifikationsdepartement; samt

2:o) att från de ifrågavarande arbeten beviljade medel måtte få utgå avlöning till de erforderliga tillfälliga arbetskrafterna.

Utskottet hemställde

1:o) att riksdagen måtte av det utav 1906 års riksdag till uppförande av kasernetablissemang för femton infanteriregementen beviljade anslaget, 21,744,000 kronor, å extra stat för år 1915 anvisa 1,400,000 kronor; samt

2:o) att herrar Nilsons i Örebro och Thorssons förenämnda motion nr 152 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid denna punkt hade likväl reservation avgivits av herrar *Thorsson* och *E. A. Nilson* i Örebro, som med instämmande av herrar *Ekman*, *Wickman*, *Svensson* i Skönsberg och *Hage* yrkat

dels avslag å Kungl. Maj:ts under förevarande punkt gjorda framställning;

dels ock bifall till den av herrar *E. A. Nilson* i Örebro och *Thorsson* inom andra kammaren avgivna motionen nr 152.

Efter det punkten föredragits, yttrade

Herr *E. A. Nilson* i Örebro: Herr talman! Jag har beträffande denna punkt icke kunnat följa utskottet, och jag skall nu an hålla att få angiva de skäl, varpå jag grundat min från utskottets mening avvikande ståndpunkt. Först vill jag då upplysningsvis erinra därom, att samtliga kasernetablissemang för specialtrupper ha uppförts genom arméförvaltningens fortifikationsdepartements försorg, och därjämte har samma myndighet för infanteriet uppfört kaserner för utom gardesregementena 11 regementen. Beträffande sålunda det stora antalet kaserner, som uppförts av fortifikationen,

Ang. kasern-
byggnader.
(Forts.)

har rörande resultatet av arbetet anmärkning ur ekonomiska och administrativa synpunkter allenast riktats mot kasernbyggnaderna å Rindön. Den anmärkningen var emellertid svår nog och utgjorde närmaste anledningen till att riksdagen ville ha en civil kommission att omhänderta uppförandet av de 15 kaserner, till vilka 1906 års riksdag beviljat 21,744,000 kronor.

Enligt riksdagens önskan tillsatte Kungl. Maj:t år 1908, eller kanske det var 1907, en kasernbyggnadsnämnd. Ehuru den kommitté som framlade förslag om inrättande av en civil byggnadskommission, beräknat avlöningen till byggnadschefen till 15,000 kronor om året, så ansåg sig Kungl. Maj:t böra sätta lönen för nämndens chef till 25,000 kronor om året, naturligtvis i syfte att erhålla en för ändamålet särskilt duglig kraft. Dagtraktamente under resor skulle dessutom utgå med 25 kronor om dagen, som även detta var ett extra ordinärt belopp.

Nåväl, den första erfarenheten från kasernbyggnadsnämndens verksamhet var, att de år 1906 beräknade kostnaderna av 1,450,000 kronor för kasern voro för låga. Den konstaterade, att uppförande i Uppsala av ett etablissement enligt fortifikationens förslag skulle draga en kostnad av 1,800,000 kronor, således en ökning i kostnadsberäkningen av 350,000 kronor för varje kasernetablissement. Emellertid hade generalkommissionen vid sin granskning av fortifikationens förslag till normaltyp förordat vissa ändringar och förbättringar. Dessa beräknade nämnden komma att kosta 300,000 kronor. Nämnden själv föreslog vissa ändringar, som ansågos draga en kostnad av 70,000 kronor, och slutligen beräknades bostadshus för vissa underofficerare att kosta 66,000 kronor, vadan den slutliga kostnadsberäkningen slutade å 2,236,000 kronor per kasernetablissement, således en ökning av icke mindre än 786,000 kronor utöver 1906 års beräkningar. Kungl. Maj:t nedsatte emellertid kostnadsberäkningen med 25,000 kronor och beräknade alltså 1908, att varje kasernetablissement skulle komma att kosta 2,211,000 kronor.

Riksdagen godkände i huvudsak den föreslagna kaserntypen, men ville inte utan vidare godkänna kostnadsberäkningen. Riksdagen hade särskilt uppmärksammat, att nämnden beräknat vissa kostnader avsevärt högre än de belopp, i fråga om vilka fortifikationen under året förut uppgjort entreprenadkontrakt beträffande kaserner, som voro under uppförande i Norrland. Det var sålunda icke underligt, att statsutskottet uttalade såsom sin bestämda förhoppning, att genom sakkunnig arbetsledning och kloka anordningar borde kostnadsökningen kunna avsevärt inskränkas. Särskilt ansåg statsutskottet, att arbetet borde så bedrivas, att kasernerna blevo färdiga inom den beräknade tiden — 1914 eller förra hälften av 1915 — på det att ytterligare administrationskostnader måtte undvikas.

Nämnden började bygga och byggde dyrt.

För att undersöka, om det ej var möjligt att åstadkomma vissa besparingar beträffande kasernbyggnaderna, vidtogs genom tredje försvarsberedningens initiativ en ingående undersökning, vilken i sina tekniska detaljer anförtröddes åt två i kasernbyggnadsnämnden

anställda tjänstemän. Den gav till resultat, att det var möjligt att göra rätt stora besparingar — besparingar, som beträffande de sju ännu icke alls igångsatta kasernbyggena hade beräknats uppgå till över en miljon kronor — utan att byggnadernas soliditet eller ändamålsenlighet på något sätt äventyrades eller utrymmet avknappades. Tvärt om föreslogs det beträffande vissa utrymmen nämligen utrymmena för intendenturförråden, en välbehöfvlig ökning av förrådslokalerna.

Besparingsförslaget vann i allt väsentligt överintendentsämbetets förord och, det är att märka *anbefalldes också av Kungl. Maj:t till iakttagande, även* — i den omfattning så var möjligt — *vid etablisementet i Vänersborg*, där grundläggningarbetet redan då var i gång.

Tredje försvarsberedningen föreslog även en annan organisation av nämnden. Den avstyrktes emellertid av överintendentsämbetet, som samtidigt framlade ett annat förslag till nämnd. Överintendentsämbetet förklarade, att dess förslag även i ekonomiskt hänseende vore att föredraga, enär administrationskostnaderna enligt ämbetets mening bleve billigare, nämligen 97,000 kronor i stället för av beredningen beräknade 103,000 kronor. Kungl. Maj:t fäste större avseende vid ämbetets mening än vid tredje försvarsberedningens — och jag må säga, att när man har en sådan myndighet som överintendentsämbetet att trygga sig till, kan man icke däremot ha så mycket att erinra — och så fick kasernbyggnadsnämnden den organisation, som överintendentsämbetet föreslagit. Men stor blev nog Kungl. Maj:ts förvåning, då Kungl. Maj:t kort därpå fick av nämnden veta, att överintendentsämbetet beträffande organisationsförslagets kostnader hade räknat fel. Staten visade sig nämligen överstiga 120,000 kronor i stället för såsom överintendentsämbetet uppgivit stanna vid 97,000 kronor. *Så gick det med överintendentsämbetets förslag till nedbringande av utgifterna beträffande administrationskostnaderna.*

Då saken var före inom tredje försvarsberedningen, så voro vi redan då ej främmande för tanken, att arbetet lämpligen borde kunna uppdragas åt arméförvaltningens fortifikationsdepartement. Att så ej skedde, det berodde därpå, att då vi i april och maj månader i fjol sysselsatte oss med ärendet, så hoppades vi att Kungl. Maj:ts beslut skulle kunna föreligga kort tid därefter, och då Kungl. Maj:t icke gärna utan riksdagens medgivande kunde överlämna kasernbyggena åt fortifikationsdepartementet, kunde det icke ifrågakomma. Remisser av vårt förslag och påminnelser fördröjde emellertid ärendets avgörande.

Emellertid ha jag och en annan ledamot av riksdagen ansett, att ett riksdagens ingripande är av förhållandena påkallat, och det beror förnämligast därpå, att den nya nämndens åtgöranden ingalunda synas vara ägnade att inge det förtroende för ett gott och skyndsamt slutförande av kasernbyggnadsarbetet, som ur alla synpunkter är högeligen önskvärt.

Den *gamla* nämnden skall jag ej trötta kammaren med att nu kritisera. Det kan vara nog att beträffande densammas göranden och

Ang. kasern-
byggnader.
(Forts.)

Ang. kasern-
byggnader.
(Forts.)

låtanden hänvisa till statsrevisorernas senaste berättelse och statsutskottets med anledning av den avgivna yttrande. Nej, det är den *nya* nämnden det nu är fråga om.

Det kan ej hjälpas, herr talman, jag säger som min mening, att den icke synes vara vuxen sin uppgift. Den har arbetat nu under nära tre kvarts års tid och ehuru jag vet, att ritningar med besparingsförslagen, de av Kungl. Maj:t anbefallda besparingsförslagen, redan under början av året voro färdiga, så har ännu icke en enda ritning förelagts Kungl. Maj:t till godkännande. I stället lär, enligt uppgift inom utskottet från trovärdigt håll, nämnden vara sysselsatt med att utarbета förslag till nya kaserner av tvåvåningstyp, en typ, som visserligen tidigare kommit till användning men som av kostnads-hänsyn måst övergivas. Den arkitekt, som utarbetat kostnadsförslaget, har avskedats.

Såsom belysande för nämndens egen uppfattning om sitt arbete kan jag tillåta mig anføra, att den industrikommission, som herr civilministern tidigare talat om här i dag och som ju är tillsatt för att undersöka i vad mån man genom arbetens igångsättande skall kunna förebygga arbetslöshet och som synbarligen har hoppats att nämnden skulle kunna sätta igång med några byggnadsföretag under den nu befarade arbetslöshetsperioden, har vänt sig till nämnden med förfrågan vad den kunde förvänta sig av nämnden i detta hänseende. Och nämnden har svarat med att upplysa om att man vid några tillämnade kasernbyggen kunde slå makadam — det är ju en vanlig arbetslöshetssysselsättning — för omkring 10,000 kronor vid varje bygge, varjämte nämnden ville köpa 5 miljoner tegel från Gävetorps och Ängtorps tegelbruk för att i framtiden användas vid uppförande av kasern för Kronobergs regemente i Växjö. Vad säger kammaren om ett så genialt förslag som att för förebyggande av befarad arbetslöshet under kommande vinter inköpa och lagra 5 miljoner färdiga murtegel! Att *tillverka* murtegel under vintern, det veta ju alla, att det alldeles omöjligt. En institution med sådant omdöme är det, som nu skall omhänderhava uppförandet av åtta kasernetablissementer, dragande en kostnad av omkring 16,000,000 kronor. Det är det jag icke vill vira med om.

Det kan emellertid med visst berättigande frågas, varför jag vill anförtro arbetet åt fortifikationen, som ju fick svåra och berättigade anmärkningar beträffande kasernbygget på Rindön. Jo, för mig betyder det i varje fall föga, om det är en militär eller civil institution, som sköter om saken. Det är däremot för mig av största betydelse, att saken skötes så bra som möjligt. Nu är händelsen den, att om det än är sant, att Rindöbygget sköttes synnerligen illa, så har fortifikationen vid sina *andra* byggen visat sig kunna bygga både bra och ekonomiskt. Rindöbygget måste byggas utan entreprenad. Fortifikationen byggde själv. Alla kaserner, varom nu är fråga, kunna byggas på entreprenad. Ritningar och arbetsbeskrifningar m. m. äro i stort sett färdiga. Det hela är allenast en affär om att träffa 8 entreprenadavtal om lika många i allt väsentligt likartade byggnadsföretag och kontrollera desamma. Nämnden byg-

ger ej heller själv. Vid Boden byggde fortifikationen själv och lyckades gå bra i land med det företaget.

Nu säger utskottet, att fortifikationen får så mycket att bygga ändå. Jäväl, men det visste Arméförvaltningens fortifikationsdepartement, då det avgav sitt yttrande, och ändå har det icke tvekat att taga på sig även denna arbetsbörda, dock med det villkoret, att det icke vill taga hand om avslutningar av 7 kasernetablissemang som den förra nämnden igångsatt. Det villkoret är mycket lätt att fylla, och härmed är jag inne på frågan, varför en regimförändring synes mig böra ske just nu.

Det är nämligen så, att av de 7 nyssnämnda etablissemangen 5 redan hava tagits i anspråk av vederbörande truppförband, och de två andra äro så färdiga, att de i höst väntas kunna tagas i bruk. Något byggnadsarbete för de återstående 8, med undantag av, som jag nämnde för en stund sedan, vissa grundläggningsarbeten för Västgöta regementes etablissemang i Vänersborg, äro ännu ej påbörjade. Tidpunkten synes mig alltså vara särdeles väl lämpad för en regimförändring, om en sådan skall komma till stånd, och det bör ske.

Den *gamla* nämnden uppgav i en skrivelse till Kungl. Maj:t, att huvudritningar redan i fjol voro utarbetade till alla kaserner utom två. Det är ju möjligt, att den uppgiften icke vilade på fullt — jag vet icke vilket ord jag skall använda för att icke få en erinran från herr talmannens sida — på fullt sakligt underlag. Jag vill ock säga, att det i så fall var något oerhört från ett ämbetsverks sida, nämligen att komma med oriktiga uppgifter mot bättre vetande. Det må vara med den saken huru som helst: kaserntypen var utarbetad och skulle allenast tillämpas på olika platser, vilket givetvis kunde föranleda en eller annan modifikation. Typen är godkänd av de militära myndigheterna och den är godkänd av riksdagen. Då frågar jag: är det ett förnuftigt sätt att gå tillväga, att den *nya* nämnden inriktar sina närmaste planer på att arbeta fram en hel ny kaserntyp? Och jag må fråga: Skulle det, om det skall vara lämpligt att göra på det sättet, behövas en hel nämnd för att sköta det arbetet? — Har icke Kungl. Maj:t anbefallt nämnden att vid utarbetandet av ritningar och arbets- och materialbeskrivningar iakttaga de besparingar, som på tredje försvarsberedningens förslag av Kungl. Maj:t godkänts, och skall då icke Kungl. Maj:t vaka över att denna Kungl. Maj:ts vilja respekteras? Låt oss nu antaga, att nämnden om några månader får sin nya kaserntyp färdig. Därefter skall den givetvis granskas av de militära myndigheterna och måhända jämväl föreläggas riksdagen, enär så skett förut. Så går tiden och inga kaserner bli uppförda. Under tiden kostar administrationen över 120,000 kronor om året, och därtill skall även för varje år som kasernernas uppförande fördröjes betalas mötesbidrag till befälet, uppgående till avsevärt belopp. Jag kan icke vara med härom. Jag är fast övertygad om, att om fortifikationen erhöile uppdraget, den skulle visa sig uppdraget fullt vuxen och att administrationskostnaderna skulle bli minst 50 % lägre.

Utskottets tal om att kasernerna ej skulle kunna bli fullbordade

Ang. kasern-
byggnader.
(Forts.)

före utgången av år 1919, om arbetet uppdroges åt arméförvaltningens fortifikationsdepartement, kan jag icke dela. Vad man hittills förnummit från kasernbyggnadsnämndens sida synes mig däremot giva vid handen, att dess sätt att gripa sig an med arbetet varslar om dröjsmål med arbetets utförande. Däremot instämmer jag livligt med utskottet däri, att det är av största vikt, att kasernbyggnadsarbetena bedrivs med all möjlig skyndsamhet. Att så kommer att ske, om arbetet kommer att omhänderhavas av fortifikationen, därom är jag, med stöd av det sätt varpå den skött andra arbeten, fullt förvissad.

Slutligen är det även i ett annat hänseende som jag icke kunnat följa utskottet, nämligen beträffande anvisande av 1,400,000 kronor av det av 1906 års riksdag beviljade anslaget å 21,744,000 kronor, varom jag talade i början av mitt anförande. Av det beloppet är nämligen hittills anvisat 18,600,000 kronor, vadan återstår oanvisade 3,144,000 kronor. För de 7 kasernerna har Kungl. Maj:t fastställt en byggnadskostnad av 15,884,730 kronor, vilket gör 2,269,247 kronor per kasernetablissemang, således 33,000 kronor mera än gamla nämndens höga beräkningar och 58,000 kronor mera än Kungl. Maj:ts av riksdagen för höga ansedda beräkningar. Då nu emellertid inga nya byggnadsarbeten igångsatts och med all sannolikhet ej heller av kasernbyggnadsnämnden under en nära ligande framtid komma att igångsättas och det i varje fall finnes 2,700,000 kronor till disposition utöver vad som Kungl. Maj:t har ansett vara erforderligt för de 7 kasernetablissemangen samt därtill kommer, att budgeten nu är särdeles spänd, så synes det mig, att det är särdeles starka skäl som tala för att nu icke bevilja Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta framställning. I varje fall kan jag det icke, så länge som Kungl. Maj:t, som i statsverkspropositionen upplyser, att Kungl. Maj:t föreskrivit nämnden att vissa uti en genom tredje försvarsberedningens försorg verkställd utredning angivna förenklingar och förändringar skola vidtagas i dittills tillämpade planer för de kasernetablissemang som hädanefter komma att uppföras, låter nämnden i lugn och ro verkställa denna Kungl. Maj:ts befallning på det sättet, att den söker att arbeta fram en helt ny kaserntyp byggd på tvåvåningssystemet — ett system, som tidigare tillämpats men som av kostnadsskäl, vilket jag förut anför, övergivits — varigenom arbetet i hög grad fördröjes.

Jag får alltså, herr talman, beträffande mom. 1:o) av den nu föredragna punkten yrka avslag å såväl Kungl. Maj:ts proposition som utskottets hemställan och beträffande mom. 2:o) yrka, att riksdagen måtte besluta a) att hos Kungl. Maj:t hemställa, att utförandet av kasernbyggnadsarbetena för de 15 infanteriregementen vartill 1906 års riksdag beviljat anslag, i den mån sagda arbeten icke redan blivit fullbordade, måtte anförtros åt arméförvaltningens fortifikationsdepartement: samt b) att avlöning till de för ändamålet erforderliga tillfälliga arbetskrafterna skola utgå av de för ifrågavarande arbeten beviljade medel — allt i överensstämmelse med den utav mig och herr Thorsson väckta motionen.

Herr Petré: Herr talman, mina herrar! Det är ju två särskilda frågor det här gäller. Det ena spørsmålet är, huruvida det är behöfligt att anvisa ytterligare medel till kasernbyggnaders uppförande under 1915, det andra spørsmålet åter avser den hemställan motionärerna gjort i syfte att kasernbyggnadsnämnden skulle upphöra och arméförvaltningens fortifikationsdepartement i stället övertaga det återstående byggnadsarbetet.

Ang. kasern-
byggnader.
(Forts.)

I avseende å det förra spørsmålet: huruvida det kan anses behöfligt att för angivna ändamålet anvisa ytterligare medel för 1915, vill jag säga, att man därå lämpligen kan söka svar å två olika vägar. Man kan därvidlag antingen göra så som skett i kasernbyggnadsnämndens i huvudtiteln återgivna hemställan eller med andra ord räkna ut totalbeloppet av de beräknade kostnaderna för byggnadsarbetena alltifrån dessas början och sådana de planerats intill 1915 års slut och så se till hur mycket som är för ändamålet anvisat. Man finner då efter de premisser, som angivits under denna punkt i huvudtiteln, att de beräknade kostnaderna för byggnadsarbetena ifråga till och med nästa års slut uppgå till 20 miljoner kronor, medan det hittills anvisade beloppet utgör allenast 18,600,000 kronor; skillnaden är den nu äskade summan 1,400,000 kronor.

Men man kan ock, för utrönande av behovet att anvisa ytterligare medel för 1915 gå till väga på ett annat sätt. Jag har i dag haft tillfälle att taga del av en inom kasernbyggnadsnämnden uppgjord kalkyl, som syftar till att klarlägga dels huru stort belopp som nämnden för närvarande har om händer, och dels storleken av de utbetalningar, som motses för arbeten, vilka planerats intill nästa års utgång. Man finner av denna kalkyl, att det för närvarande hos kasernbyggnadsnämnden finnes att disponera 4,787,000 kronor. Man har inom nämnden planerat arbetena så, att till 1915 års utgång skulle ifrågakomma återstående utbetalningar för de sju först uppförda kasernerna till ett belopp av 2,300,000 kronor. Vidare skulle det under ifrågavarande tid för Vänersborgskasernen erfordras till de smärre byggnaderna $\frac{1}{4}$ miljon kronor och till huvudentreprenaden 800,000 kronor. Därjämte har man för samma tid beräknat särskilda summor för påbörjandet av kasernbyggnader till vart och ett av Kronobergs, Kalmar, Södermanlands och de båda Livgrenadjärregementena, vid vilka samtliga arbetena äro avsedda att sättas i gång före nästa års utgång, till ett sammanlagt belopp av $2\frac{1}{2}$ miljon kronor. Detta gör tillsammans beräknade utbetalningar å inalles 5,850,000 kronor. Den ifrågavarande kalkylen visar således att, under förutsättning att en anvisning å ytterligare 1,400,000 kronor nu beviljas, ett överskott på cirka 300,000 kronor eventuellt skulle kunna tänkas uppstå, och ett dylikt eventuellt överskott kan efter mitt förmenande icke anses vara större än som under förhandenvarande förhållanden i sig är lämpligt.

Jag håller för min del före, att för tider, som nu stunda,

Ang. kasern-
byggnader.
(Forts.)

det icke kan vara klokt att ordna det så, att omfattningen av planerade allmänna arbeten av nu förevarande slag därvid kommer att beskäras. Jag utgår, då jag fäller detta omdöme, från att vad i arbetsväg av kasernbyggnadsnämnden uppgivits vara planerat för innevarande och nästa år även i verkligheten kan komma att utföras. Under förutsättning att så är fallet, vågar jag tro, att det vore välbetänkt av kammaren att nu icke avslå Kungl. Maj:ts förslag om anvisande av ytterligare 1,400,000 kronor för 1915, utan att i stället bevilja dessa medel till de byggnadsarbeten, som därmed avses.

Det andra spørsmålet, som det här gäller, är såsom nämnt, frågan om kasernbyggnadsnämndens upphörande. Jag vill i den delen ge motionärerna fullt rätt uti vad de yttrat i fråga om den besvikenhet, som denna på riksdagens initiativ tillkomna institution under loppet av sin verksamhet fört med sig. Såväl vad angår totalkostnaderna för de särskilda etablissemangen som särskilt i fråga om administrationskostnaderna, hava ju såsom veterligt är, stora överskridanden utöver vad som ursprungligen beräknats, ägt rum. Vi hörde siffrorna härutinnan nyss angivas av herr Nilson, och jag skall icke upprepa dem. Blott det ber jag få betona, att administrationskostnaderna hitintills visat sig gå upp till cirka 10 % i stället för ursprungligen beräknade 5 % av totalkostnaderna för byggnaderna. Vidare är det ju allom veterligt, hurusom tidsutdräkten i fråga om kasernernas uppförande blivit synnerligen stor. Man beräknade nämligen ursprungligen, att kasernerna i fråga skulle vara färdiga vid utgången av innevarande år, och i detta nu räkna vi med en förskjutning av tiden å fem år framåt.

Jag vill också för min personliga del säga, att jag är böjd för det antagandet, att det var ett verkligt missgrepp av riksdagen, då man på sin tid bestämde sig för att överlåta uppförandet av kasernerna åt en särskild nämnd. Det är ju nämligen så, att det var riksdagens revisorer 1905 som ursprungligen gjorde den framställning, vilken föranledde riksdagsskrivelsen i ämnet av 1906 och tillsättandet av kasernbyggnadskommittén 1907, och som sedan hade till följd kasernbyggnadsnämndens tillsättande. Men det må nu vara med den saken huru det vill. I den situation, som nu föreligger, synes mig ett närmare ingående å detta spørsmål icke vara av nöden och av samma anledning skall jag ej heller stanna vid den i mycket säkerligen befogade kritik, som riktats mot kasernbyggnadsnämnden under fortgången av dess verksamhet. Vad som emellertid i detta sammanhang är skäl att betona, det är, att riksdagen, som själv tagit initiativet till denna institution, fattat ett formligt beslut om nämndens inrättande, som binder Kungl. Maj:t vid dess fortbestånd, intill dess riksdagen genom ett senare beslut anorlunda bestämt.

Då tredje försvarsberedningen under 1913 framlade sitt förslag till åstadkommande av besparingar å förevarande område,

så häntyddes icke på en åtgärd i den riktning, som motionärerna nu föreslagit, utan vad som då föreslogs var en omorganisation av kasernbyggnadsnämnden vars fortbestånd alltså då förutsattes; och jag vill nu för min del säga, att, hade det förslag, som från försvarsberedningens sida i följ framställdes, gått i den av motionärerna nu angivna riktning, så hade törhända frågan i detta nu legat helt annorlunda till. Men så skedde icke, utan försvarsberedningens förslag förutsatte som sagt, ett bibehållande, och icke ett upphörande av nämnden. Det är tydligt att, hade det senare ifrågasatts, så hade Kungl. Maj:t då kommit att direkt taga i övervägande lämpligheten av att överflytta nämndens arbeten till arméförvaltningens fortifikationsdepartement. Utav vad jag förut sagt, är det tydligt, att, därest Kungl. Maj:t därvid stannat för den uppfattningen, att en sådan anordning skulle varit tillräddig, det hade blivit erforderligt för Kungl. Maj:t att först gå till riksdagen, innan en sådan tanke kunnat i praktiken genomföras. Nämnden hade således i allt fall fått fortbestå, intill dess riksdagen på framställning av Kungl. Maj:t hunnit fatta ett annat beslut och detta hunnit träda i verkställighet.

Man har från motionärernas sida riktat klander mot det beslut i den föreliggande frågan, som Kungl. Maj:t fattade i december i följ. Jag vill därom endast säga, att beslutet fattades efter en ingående prövning av det föreliggande spörsmålet, och att man därvid i stort sett följde det förslag, som vår högsta fackmyndighet på detta område, överintendentsämbetet, hade framlagt. Vad tredje försvarsberedningen med sitt förslag syftade till var ju att vinna dels besparingar och dels större effektivitet i fråga om arbetets utförande. Herr Nilson rörde nyss vid de tilltänkta besparingarna och framhöll då, att man från beredningens sida hade ställt i utsikt, att den föreslagna omorganisationen av nämnden skulle medföra en minskning av årskostnaderna för nämnden från 131,000 kronor till 103,000 kronor. Efter de beräkningar, som förelågo från överintendentsämbetet, hade man tänkt sig att få en kostnadsstat å allenast cirka 97,000 kronor om året. Det är ju riktigt, att den stat, som nu av Kungl. Maj:t är fastställd för 1914, slutar på ett belopp av cirka 120,000 kronor, och att således kostnaden för innevarande år visat sig bliva väsentligt större än vad den enligt överintendentsämbetets beräkningar skolat bliva. Om det nu ock kan sägas, att genomsnittssiffran för de sex år, som den nya nämnden är tänkt att finnas, av denna beräknats komma att gå till endast omkring 100,000 kronor om året, är det dock otvivelaktigt så, att den av försvarsberedningen föreslagna omorganisationen för närvarande skolat medföra större besparing än den av Kungl. Maj:t beslutade organisationen; och det bör ju årligt erkännas, att så är fallet.

Jag skall icke här närmare yttra mig om befogenheten av de anmärkningar, som äro riktade mot Kungl. Maj:ts beslut i frågan

*Ang. kasern-
byggnader.
(Forts.)*

Ang. kasern-
byggnader.
(Forts.)

i december i fjol. Jag skall icke göra det därför, att enligt mitt förmenande ett ståndpunkttagande därutinnan icke är behöfligt för kammaren i och för besluts fattande i frågan, sådan den nu föreligger. Ty hurudan är situationen? Jo, att det beslut, som av Kungl. Maj:t fattades för 9 månader sedan, i denna stund är för länge sedan till fullo genomfört. Alla de personer, som sutto i den gamla nämnden, hava vid årsskiftet lämnat sina befattningar, och den biträdande personalen har delvis ersatts av ny sådan. Det spörsmål, man då har att göra sig, är detta: kan det under sådana förhållanden verkligen vara klokt, verkligen vara välbetänkt att nu kasta om och gå över till en annan form för arbetenas handhavande, än den som efter ingående prövning vid årsskiftet bestämts? Kan det vara till gagn för statsverksamheten med ett ryckande hit och dit av detta slag? Jag för min del tror det icke. Envar inser utan tvivel de olägenheter, som måste bliva en följd av en dylik omkastning från en verksamhetsform, som nu ägt bestånd under 9 månaders tid.

Jag vill, med anledning av vad herr Nilson yttrade, be att få citera ett par punkter i det utlåtande, som kasernbyggnadsnämnden för några månader sedan avgav till Kungl. Maj:t med anledning av den föreliggande motionen. Denna har nämligen varit remitterad till nämnden för yttrande. Nämnden säger i detta utlåtande bl. a. följande: »Den nuvarande nämnden har behövt detta halvår för att, utom behandlingen av löpande ärenden, kunna sätta sig in uti arbetet och göra sig förtrogen med de föreliggande problemens lösning. Ett systemskifte nu skulle tillintetgöra frukten av detta arbete, och vore då såväl den nedlagda tiden som de använda penningemedlen till så gott som ingen nytta. Den under år 1913 skedda omorganisationen, som resulterade i nuvarande nämndens tillsättande den 1 januari 1914, förlamade helt visst arbetet under år 1913, och en ny omorganisation skulle säkert ytterligare fördröja arbetet med inemot ett år.»

Med anledning av vad nämnden sålunda yttrat vill jag såsom min mening uttala, att för den, som icke är närmare inne i dessa ting, de yttre förhållandena synas giva stöd för den uppfattningen att skulle man nu enligt motionärernas förslag åter föranstalta om ny ledning av arbetet med kasernbyggnadernas uppförande, kasernbyggnadsnämndens uppgift, att ytterligare försening med arbetet därav skulle bliva en oavvislig följd, utan tvivel skulle komma att besannas.

Vad angår de särskilda byggnadsföretag varom här är fråga ber jag få nämna, att arbetet beträffande 7 etablissemang är i det stora hela slutfört och att arbetet vid Vänersborgskasernen f. n. ligger så, som herr Nilson angav, eller att grundarbetena äro fullgjorda och icke behöva undergå någon ändring på grund av Kungl. Maj:ts under fjolåret för vinnande av förenklingar vid de återstående kasernerna träffade beslut, men att i öfrigt ritningarna till Vänersborgsetablissemang behöva,

efter vissa av Kungl. Maj:t i brev givna anvisningar, överses och undergå jämkningar för ernående i görligaste mån av förenklningar i vissa föreskrivna avseenden. Det är riktigt, att dessa ändringar av ritningarna till Vänersborgskasernen ännu icke äro av nämnden slutförda, men någon fastställelse av dem från Kungl. Maj:ts sida torde icke vara behöfvlig, och jag har anledning tro, att tiden, då de skola vara fullt slutförda, är nära liggande.

Vad sedan angår kasernerna till de återstående 7 regementena, så är det känt, att beträffande dessa den nya kasernbyggnadsnämnden under årets lopp gjort förarbeten i syfte att tillse, huruvida en omläggning till tvåvåningssystem, såsom herr Nilson berörde, kan vara tillräddig eller icke. Jag är ju icke fackman på detta område och skall i ingen mån fälla något omdöme i denna fråga. Jag vill endast säga, att kasernbyggnadsnämnden med avseende härå uppgjort alternativa förslag och ännu icke i någon mån bundit sin ståndpunkt. Dessutom vill jag nämna, att efter de uppgifter jag fått situationsplanen till Kronobergs regementes kasern f. n. är för granskning remitterad till de militära myndigheterna, och att den tid ej torde vara långt avlägsen, då det definitiva beslutet från nämndens sida i fråga om våningssystemet är att förvänta, och att man av den anledning, att detta spörsmål sålunda ännu ej är slutligt prövat av vare sig nämnden eller Kungl. Maj:t icke — det ber jag särskilt att få understryka — inom nämnden har den uppfattningen, att till följd därav den plan, som varit påtänkt för arbetenas bedrivande under tiden intill 1915 års utgång, behöver förskjutas; och det är för mitt ståndpunkttagande i den föreliggande frågan huvudsaken.

Det finnes ock en annan synpunkt, som är värd att i detta sammanhang något beröra, och det är följande: vilken skulle påföljden, om man nu vidtog en omläggning av antytt slag, bliva för de befattningshavare, som skulle komma att beröras därav? Jag vill därom endast säga, att byggnadschefen och övriga ledamöter inom den nya kasernbyggnadsnämnden hava, i samband med att de togo emot detta av Kungl. Maj:t dem erbjudna uppdrag, samtliga lämnat av dem innehavda befattningar och beställningar, vilka gävo dem större inkomst än det uppdrag, till vilket de kallats av Kungl. Maj:t. Och vad särskilt den nye byggnadschefen angår, förstår en var, att när en person i dennes ställning binder sig vid ett sådant arbete som det nu ifrågasvarande, han måste kasta bort åtskilligt av mera inkomstbringande arbete, som han förut haft. Väl har jag den uppfattning, att dessa personer icke formellt kunna hava några anspråk på vederlag, i händelse en omläggning kommer till stånd, men man bör å andra sidan icke heller helt bortse från den synpunkt, jag nu berört. Och vad sedan den stora personalen av lägre befattningshavare angår, har ju av motionärerna ifrågasatts att sätta denna personal in i vederbörande byrå inom arméförvaltningen. Jag har kanske skäl att med anledning därav ci-

Ang. kasern-
byggnader.
(Forts.)

Ang. kasern-
byggnader.
(Forts.)

tera ett uttalande av arméförvaltningen i dess över motionen avgivna utlåtande. Arméförvaltningen yttrar: »Däremot kan fortifikationsdepartementet under inga förhållanden tillstyrka att kasernbyggnadsnämndens byråer med dess personal i sin helhet så att säga inflyttas i arméförvaltningens fortifikationsdepartement. En sådan anordning skulle innebära anställandet av en stor men inom fortifikationsdepartementet för ändamålet icke behöfvlig personal och medföra så stora administrationskostnader, att en stor del av den med motionärernas förslag avsedda besparingen äventyrades.»

Hur jag än ser på denna fråga, kan jag, herr talman, icke komma till annan uppfattning än att, hur mycket anledning man eventuellt kunde hava haft under fjolåret att tänka sig vidtagande av en annan anordning än den av Kungl. Maj:t föreskrivna, så kan det, som ställningen nu är, i allt fall icke vara klokt och icke vara lämpligt ur statsverksamhetens synpunkt att nu kasta om och slå in på en helt annan bog.

Jag ber, herr talman, på av mig angivna grunder att få yrka bifall till utskottets förslag i båda de föredragna punkterna.

I detta anförande instämde herrar vice talmannen *D. Persson* och *Staaff*.

Chefen för lantförsvarsdepartementet, herr statsrådet Mörrcke: Herr talman, mina herrar! Tiderna äro onekligen sådana, att största möjliga sparsamhet beträffande budgeten för 1915 är högeligen önskvärd. Men jag tror dock, att det vore en missriktad sparsamhet, om riksdagen nu skulle avslå detta begärda belopp på 1,400,000 kronor till kasernbyggnaderna. Sparsamheten vore missriktad därför att den komme att rikta sig mot en personal, som redan förut har det ganska illa ställt, nämligen personalen vid de icke kasernerade regementena. Olägenheten för dem av att de icke haft kaserner har hittills egentligen vilat på befälet, officerarne och underofficerarne, som måst bo på olika ställen under olika delar av året. När den nya härordningen nu skall tillämpas, blir förhållandet ett annat. Då komma även de värnpliktige att bli berörda av denna olägenhet. Som bekant äro våra övningsplatser icke så inrättade, att övningar där kunna anordnas under vintertiden. Man skulle då bli nödsakad att skicka de värnpliktige från sina övningsplatser till regementen som hava kasern, och de skola då komma att bli tvungna att vapenövas långt ifrån hembygden. Det är vad man framför allt vill undvika. Jag tror, att alla kunna vara ense om, att man så snart som möjligt bör råda bot på sådana missförhållanden, och det kan ske endast därigenom att kasernbyggandet på intet sätt förhalas.

Den enda förutsättningen för att riksdagen med fog skulle kunna avslå anvisandet av dessa beviljade 1,400,000 kronor skulle enligt min mening förefinnas, om kasernbyggnadsnämnden ut-

över dessa penningar hade så mycket medel till sitt förfogande, att den, utan att någon stagnation i byggandet behövde ske, kunde låta detta fortgå under loppet av 1915. Men så är verkligen icke förhållandet, och den föregående talaren har nyss med siffror, som också jag har här i min hand, tydligt visat, att så icke är förhållandet.

Ang. kasern-
byggnader.
(Forts.)

Avslår sålunda riksdagen nu denna Kungl. Maj:ts proposition, blir säkerligen följden, att något eller några av de truppförband det här gäller, komma att erhålla kasern senare än man väntat. Man får tänka på, att de väntat länge nog ändå. Kasernerna skulle enligt den första beräkningen varit färdiga vid detta lag. Nu återstår ännu fyra år. Att nu vidtaga ytterligare åtgärder som försena dem, tror jag icke är klokt.

Vi få tänka på en annan sak också: att detta belopp skall i alla händelser utgå. Varför då icke låta det utgå nästa år, när förhållandena äro sådana som de äro? Man vet, att det finnes mycken arbetslöshet, som kan avhjälpas genom att detta belopp ställes till kasernbyggnadsnämndens förfogande.

Vad beträffar frågan om kasernbyggandets överflyttande från kasernbyggnadsnämnden till arméförvaltningens fortifikationsdepartement har jag för min del i princip ingenting att däremot erinra, utan om jag ansåge, att det skulle kunna ske, skulle jag gärna önska det. Men jag anser dock, som förhållandena nu äro, utskottets åtgärd att icke gå med på detta, vara ganska välbetänkt. Ty det kan väl icke betvivlas, att det skulle ändå bidraga till att ytterligare försena kasernbyggandet, och det är, som jag förut framhållit, av allra yttersta vikt, att så icke sker.

På grund av vad jag nu anfört, herr talman, får jag hemställa till kammaren, att den måtte bifalla utskottets förslag, och vågar jag då tillägga, att den gör en stor tjänst åt de icke kasernerade truppförbanden och framför allt åt de dessa truppförband tilldelade värnpliktige.

Herr Thorsson: Herr talman, mina herrar! Frågan huruvida man skall bibehålla den nuvarande kasernbyggnadsnämnden eller överföra dess arbete till fortifikationsdepartementet, har framkallat frågan huruvida man skall få kasernerna fortare färdiga i det ena fallet än i det andra, detta sista spörsmål beror väl i högst väsentlig grad på hur det ändringsförslag kommer att se ut, som nu är under utarbetande hos kasernbyggnadsnämnden.

Det har icke från något håll, där man försökt försvara bibehållandet av den nuvarande kasernbyggnadsnämnden, ifrågasatts annat än att det är fullt riktigt — det har t. o. m. erkänts av herr Petrén — att man håller på med att utarbeta nya typer för de blivande kasernbyggnadsetablissemangen.

Typfrågan är ju ett spörsmål, som varit föremål för myc-

Ang. kasern-
byggnader.
(Forts.)

ket överläggningar, och man har ur ren besparingssynpunkt bestämt sig för den nu tillämpade byggnadstypen. Nu kommer den nya byggnadsnämndens chef med den synnerligen märkvärdiga uppfattningen, att byggandet av 6 kaserner vid varje etablissemang skall vara ägnat att förbilliga byggnaderna, d. v. s. att den nya kasernbyggnadsnämnden skall vara ett sådant under i universum, att den skall kunna lägga 6 grunder och 6 tak efter billigare beräkning än man förut har kunnat lägga 3 grunder och 3 tak. Jag tror, att tills de herrar, som äro anhängare av det systemet, lyckats något närmare bevisa riktigheten av sina påståenden, herrarna göra riktigare i att icke profetera om hastigheten i det blivande kasernbyggnadsarbetet. Det skulle intressera mig mycket att få se det Kungl. Maj:t, som, efter allt vad som skett uti hela denna kasernbyggnadshistoria, skulle kunna ge sig till att godkänna en fullständigt ny byggnadsplan. Vad som är synnerligen märkvärdigt, det är att Kungl. Maj:t ej redan stoppat alla dessa spekulationer; synnerligast som Kungl. Maj:t — enligt statsrådets nyss gjorda försäkran — livligt intresserad av att här skall byggas fort och att vi skola få in folket fortast möjligt i kasernerna, det är detta förhållande som gör mig så betänksam, att jag ej på frågans nuvarande stadium är benägen att bevilja ett enda öre till denna nämnd, som endast förhalar tid med sina funderingar om nya typer och tycks göra det — som jag redan antytt — i samförstånd med Kungl. Maj:t. Jag kan nämligen icke tänka mig, att nämnden iscensatt en sådan åtgärd utan att på något sätt hava rådfört sig med Kungl. Maj:t, som slutligen skall bestämma kaserntyperna.

Nu har särskilt herr Petréns ifrågasatt, att när en sådan nämnd, som behövt ett halvt år för att sätta sig in i situationen, nu slutligen blir färdig, den skall vara så rask i vändningarna, att den skall förutom byggandet av Vänersborgsetablissemang hinna med att placera en hel rad av nya kasernetablissemang under 1915, och detta skall utgöra ett skäl för att riksdagen nu skall bifalla anvisandet av de medel, som äro ifrågasatta. Jag vågar för min del allvarligen betvivla, att sedan kasernbyggnadsnämnden har fått sina tvåvåningsprojekt nedlästa i byrålådan, den skall bli färdig så hastigt, att den under 1915 skulle kunna forcera arbetet efter de planer man sedan blir tvungen följa: ty det är allom bekant, att de ritningar, som den numera avgångne byggnadschefen en gång hos Kungl. Maj:t angav såsom färdiga, fortfarande äro obefintliga. Sålunda måste det uppgöras nya ritningar till de etablissemang, som man går att bygga. Vid sådant förhållande kan jag icke tillägna mig tron på att ett bifall till det anslag, som nu är ifrågasatt, skall i någon mån påskynda kasernbyggnandet under 1915. Utan att ingå i så långa uträkningar står det nämligen klart för mig, att det anslag, som är anvisat för 1914 och ej kunnat disponeras, står till förfogande under 1915 för kasern-

byggnadsnämnden eller vem det nu blir, som kommer att bygga kasernerna.

Ang. kasern-
byggnader.
(Forts.)

Men vid sidan av detta behov att skaffa husrum åt underofficerare och manskap har herr Petréén skjutit in en rent human synpunkt. Han antydde, att det skulle vara ledsamt för kasernbyggnadsnämndens byggnadschef, om han, som lämnat sin förutvarande civila anställning och tagit statstjänareanställning, skulle så här plötsligt ställas utanför möjligheten att få fortsätta som statstjänare. Ja, jag medger, att det är ju ett obehag detta, och jag skulle i detta nu kanske icke ha behövt yttra mig i hela denna fråga, om den nye chefen hade haft lika ädla bevekelsegrunder för sitt handlande i tidigare stadium av det vi nu diskutera. Ty om herrar ledamöter läsa vad som säges i vår motion, så finnes ju också där en utgångspunkt, som det skulle gå an att taga med, särskilt för dem som angiva sig vilja skipa rättvisa.

Vi hade ju i tredje försvarsberedningen hos Kungl. Maj:t gjort framställning om att få tillkalla ett par sakkunniga för att vara oss behjälpliga med att kontrollera de kostnadsberäkningar, som dittills hade tillämpats vid kasernbyggnaderna och Kungl. Maj:t var nog nådig att utfärda order eller kallelse, vad herrarna vilja kalla det, till de personer, som vi hade uttalat önskan att få som biträde i vårt arbete. Dessa personer arbetade efter vårt uppdrag så samvetsgrant som, så vitt jag kan bedöma, det var möjligt för ett par personer att arbeta, och resultatet var avsevärda besparingar för statsverkets räkning, utan att soliditeten i byggnaderna på något som helst sätt eftersattes. Hur har samvetsömheten tagit sig uttryck mot den ena av dessa personer, herr arkitekt Lehming? Jo, han har blivit satt på bar backe. Både det föregående Kungl. Maj:t och det nuvarande Kungl. Maj:t ha brustit i sin övervakande skyldighet i hithörande fall; ty, mina herrar, hur skall det gå, om en statstjänare i underordnad ställning får en befallning av Kungl. Maj:t att utföra ett uppdrag, och sedan han utfört detta uppdrag efter bästa förstånd, befinner sig på ett senare stadium vara lämnad utanför varje skydd, varje rättshjälp från den myndighet, som har möjlighet att lämna denna rättshjälp? Det är detta, som jag finner så upprörande, och det är detta som i högst väsentlig grad bidragit till, att jag har ställt mig som medreservant i nu föreliggande fråga. Den nuvarande chefen för kasernbyggnadsnämnden har ingen som helst rätt att för sina privata intressen förvänta någon misskund vare sig från den ena eller den andra, ty, efter vad jag läst i handlingarna, har han emot herr Lehming använt en hårdhet utan like — jag vågar säga det, även om jag själv därmed gör mig skyldig till ett hårt uttalande.

Denna sak har långt härutöver en synnerligen stor principiell betydelse — jag kommer återigen till det förhållandet. Tror man verkligen att en utredande kommission, som anlitar

Ang. kasern-
byggnader.
(Forts.)

en statstjänare i ett visst uppdrag, skall kunna göra sig räkning på att få någon verklig hjälp, om denne sedan ser sig lämnad i sticket av dem, som påkallat hans sakkunskap? Det är ju rent av upprörande att, såsom här skett, en tjänsteman i underordnad ställning skall lämnas vind för våg, då faktiskt genom hans åtgöranden statsverket kan påvisas hava haft en besparing av 1,800,000 kronor. Och det inskränker sig icke ens till denna besparing, ty en detaljräkning av dessa approximativt beräknade siffror har visat en avsevärd besparing därutöver. För min del skall jag såsom riksdagsman icke en enda dag kunna känna mig tillfreds, om en sådan tanke skall vinna insteg, att en statstjänare icke skall våga vara sanningsenlig och uppriktig i offentliga uppdrag, utan att nödgas befara, att silkessnöret skall räckas honom några dagar efteråt. Detta är upprörande, säger jag, det vill jag slå fast till kammarens protokoll.

Nu är det min livliga uppfattning, att detta spörsmål icke kan få avgöras så här, därför att Kungl. Maj:t har tyckt, att den organisationsform, som tredje försvarsberedningen föreslog för ledandet av det fortsatta kasernbyggnadsarbetet, icke var lämplig och därför att försvarsberedningen i sitt utlåtande icke angivit även den i motionen tänkta organisationsformen. Försvarsberedningen hade, som bekant, tänkt sig, att då alla grundläggande och förberedande arbeten voro undångjorda och nämnden i fortsättningen sålunda icke skulle ha något annat att göra än att utarbета detaljritningar och uppdrag åt entreprenörer att utföra arbetet, detta arbete skulle kunna utföras efter betydligt billigare metoder än som dittills tillämpats, och därför föreslog försvarsberedningen, att några av de underordnade cheferna i den gamla kasernbyggnadsnämnden skulle bilda den nya nämnden. Kungl. Maj:t har, som nämnt, icke godkänt detta förslag, och om vi också icke ha någon rätt att härför klandra Kungl. Maj:t, måste jag likväl säga, att när man gick så tillväga, att man avlägsnade hela den gamla kasernbyggnadsnämnden, så förefaller det något besynnerligt, att Kungl. Maj:t skapar en ny institution, som till punkt och pricka liknar den gamla, utan att vidtaga några som helst åtgärder att åstadkomma verkliga inbesparingar i organisationskostnaderna.

Nu har man här sagt, att det icke skulle vara möjligt för fortifikationen att utföra det merarbete, som skulle komma att läggas på densamma, om fortifikationen skulle övertaga de återstående kasernbyggnaderna. Men fortifikationen säger ju själv, att fortifikationen såsom sådan anser sig kunna utföra det arbetet. Skola då verkligen andra institutioner, som stå utanför fortifikationen, vara mera kvalificerade att bedöma den arbetsprestation, som detta ämbetsverk kan utföra? Jag är därför livligt övertygad om, att jag icke på något sätt bidrager till att försena utförandet av arbetet, om jag röstar för att hela detta byggnadsarbete skall överflyttas till fortifikationen. Någon samvetsömhet mot den nuvarande kasernbyggnadsnämnden

Ang. kasern-
byggnader.
(Forts.)

kan jag icke tillägna mig, ty dess egen ordförande har på ett så cyniskt sätt uttalat sig i en i Dagens Nyheter införd tidningsartikel därom, att denna institution icke är någon försörjningsinrättning, och jag förmodar att han gått ut ifrån att det uttrycket skall tillämpas även på honom, och nämndens byggnadschef har i praktiken så tydligt ådagalagt att han delar samma uppfattning, att jag är fullständigt befriad ifrån att taga någon som helst hänsyn till nämndernas ledamöter. De andra tjänstemännen som äro kvar måste man ju ömma för, men om riksdagen biträder vår motion, har jag för min del den förvissningen, att Kungl. Maj:t skall sörja för att de icke ekonomiskt komma att lida på att kasernbyggnadsärendena överflyttas till fortifikationsdepartementet. Kungl. Maj:t har ju möjlighet att placera dessa personer i andra sysselsättningar och jag litat i det stycket fullständigt på Kungl. Maj:t. Jag vågar till och med hysa den förhoppningen, att Kungl. Maj:t skall försöka gottgöra den grymma orättvisa, som begåtts mot arkitekt Lehming, vilken varit tredje försvarsberedningen behjälpliga att peka på möjligheter till kostnadsbesparingar.

Efter vad jag här anfört, kan jag icke komma till annat resultat än att jag måste på det innerligaste instämma i yrkandet om bifall till den framställning, som gjorts av herr Nilson i Örebro.

Herr Å k e r m a n i Stockholm. Herr talman, mina herrar! Först några ord till bemötande av den siste ärade talaren. Han trodde, att skyndsamheten i byggandet av kasernerna skulle komma att bli beroende av, huru de nya kasernerna skulle se ut. Ja, i någon mån är ju så fallet, men huvudsaken är väl ändå, när ritningarna till de nya kasernerna bli färdiga. Såsom här förut har påpekats, tyckas ju dessa ritningar snart vara färdiga, och såvitt jag vet, har det icke uppvisats, att det icke går att bygga lika fort med den ena typen av kaserner, som med den andra.

Jag vill icke nu upptaga en debatt med herr Thorsson angående de av honom antydda nya typerna och deras fördelar eller olägenheter. Jag har själv en gång för ganska länge sedan varit biträde åt en, såsom det då visst också kallades, kasernbyggnadsnämnd, sammansatt av fyra ledamöter av riksdagen, som granskade de först av fortifikationen uppgjorda ritningarna till kaserner. Resultatet av den granskningen blev bland annat, att man övergick från en tvåvåningstyp till en fyrvåningstyp, och jag kan icke annat än instämma med herr Thorsson däri, att det skulle förvåna mig, om det verkligen skulle kunna lyckas att bygga tvåvåningskaserner lika billigt som fyrvånings. Men den saken föreligger ju icke nu, ty efter vad herr Petréron upplyste, har ju icke nämnden bundit sig på något sätt vid den nya typen, och man kan väl icke gärna klandra nämnden, om den gör ett försök att finna en typ, som, säga vad man vill, i alla händelser vore både militärt och sanitärt ändamålsenligare och för

Ang. kasern-
byggnader.
(Forts.)

de värnpliktige och alla andra bekvämare, och som därför alla säkert skulle föredraga därest den kunde åstadkommas utan ökad kostnad.

Herr Thorsson uppehöll sig mycket vid det upprörande i att tjänstemän vid den gamla kasernbyggnadsnämnden icke tagits i anspråk av den nya. Jag ber då att till en början få fästa uppmärksamheten vid, att det upprörande, i den mån detta skulle ligga i ekonomiska olägenheter för dessa avskedade tjänstemän, icke upphäves, därest kasernbyggnadsverksamheten skulle överflyttas på fortifikationen, ty fortifikationen har tydligt sagt ifrån, att den ej heller vill ha dessa tjänstemän. Det är väl för övrigt icke rätt att ordna en så stor fråga som denna efter vissa personliga hänsyn, och jag tror, att man skall finna ännu mindre anledning härtill, när man får höra vad den nya kasernbyggnadsnämnden har sagt om dessa tjänstemän, som den avskedat. Jag ber att få läsa upp vad kasernbyggnadsnämnden i sitt yttrande till Kungl. Maj:t sagt om denna sak, utan att därför på något vis själv göra mig medansvarig i detta yttrande. Jag känner nämligen icke tjänstemännen i fråga och kan sålunda icke bedöma deras kapacitet.

Nämnden uttalar sig på följande sätt: »Vad nämndens förhållanden till sina biträden angår, vilken sak även är föremål för omnämnande från motionärernas sida, hyste nämnden vid sitt inträde i arbetet förvisso den förhoppningen att icke behöva uppsäga någon av de befattningshavare, vilkas tjänster — i motsats till byråingenjörens och maskiningenjörens — skulle finnas kvar enligt den nya. för nämnden den 19 december 1913 utfärdade nådiga instruktionen. Sedermera har nämnden dock funnit, att den nu avgående arkitekten icke lämpade sig för det ifrågavarande arbetet, i det att nämnden icke fann honom i praktiska byggnadsfrågor fylla det mått, nämnden ansåg sig hava rätt att fordra av en så väl avlönad person.» Beträffande byråingenjören och maskiningjören skriver nämnden: »Vad byråingenjören och maskiningenjören angår, vilkas tjänster, som nyss framhållits, enligt den nya instruktionen icke vidare skola finnas hos nämnden, har nämnden givetvis varit skyldig att uppsäga dem från deras befattningar.» Längre fram säger nämnden: »Emellertid har nämnden beträffande maskiningenjören alltid tänkt sig att använda honom som speciell sakkunnig för frågor rörande värmetekniska och maskinella anordningar, ifall han skulle befinnas vuxen denna uppgift. Sedan nämnden numera haft tillfälle att pröva detta, har maskiningenjören erhållit uppdrag i sådant syfte, och är det nämndens mening att om möjligt för dylika frågor icke använda annan sakkunnig än honom.» Om man utgår ifrån att nämndens uppfattning angående tjänstemännens duglighet är riktig, så kan jag icke finna annat än att nämnden gjort vad den bort göra, ty det kan väl ändå icke rimligen begäras, att en kasernbyggnadsnämnd, som har ett så stort ansvar, skall bibehålla personer, som den icke anser fylla måttet.

Herr talman, jag skall nu be att få övergå till motionen. Den av herr Nilson i Örebro och Thorsson väckta motionen innebär ju i själva verket en återgång till förhållandena före 1907. Enligt min

åsiikt — som ju även här förut har biträttts — var det ett missgrepp, att man 1907 flyttade kasernbyggnadsverksamheten från fortifikationen och till en särskild kasernbyggnadsnämnd, ty fränsett det dyrbara missgreppet ute vid Rindöbygget tror jag dock, att man kan säga, att fortifikationen i stort sett skött sitt svåra värv på ett förtjänstfullt sätt. Framför allt tror jag, att man kan säga, att fortifikationen byggt både fort och billigt. När därför kasernbyggnadsverksamheten 1907 överflyttades från fortifikationen till en särskild kasernbyggnadsnämnd, så väckte det inom militära kretsar rätt stor förstämning, ty man ansåg, att fortifikationens verksamhet icke blivit fullt rättvist uppskattad. Jag kan därför nu med glädje ansluta mig till den gärd av upprättelse gent emot fortifikationen, som i viss mån ligger i motionen.

Ang. kasern-
byggnader.
(Forts.)

Men längre kan jag icke heller följa motionärerna, ty av rent praktiska skäl tror jag det vore olyckligt, om man nu flyttade över kasernbyggnadsverksamheten till fortifikationen. Vore läget sådant, att den gamla kasernbyggnadsnämnden funnes kvar och det nu gällde att från den flytta över verksamheten på något nytt, antingen en ny kasernbyggnadsnämnd eller fortifikationen, ja, då skulle jag instämma i motionärernas förslag att flytta den till fortifikationen. Men jag kan omöjligt komma ifrån, att en överflyttning i detta ögonblick komme att medföra en försening. Jag vet mycket väl, att fortifikationen sagt sig kunna taga emot hela denna verksamhet, men den har gjort vissa villkor, nämligen att den icke skall behöva befatta sig med de kaserner, som redan äro påbörjade, och det innebär till en början, att man måste bibehålla den kasernbyggnadsnämnd, som vi nu ha en tid bredvid fortifikationen, vilket naturligtvis alltid kommer att öka kostnaderna. Jag tror också, att fortifikationen möjligen just med tanke på den upprättelse, som skulle ligga i att återfå kasernbyggnadsverksamheten, kanske sett väl ljus på förhållandena. Man får nämligen icke glömma, att på grund av den av riksdagen nyss beslutade härordningen det blir en icke så liten kasernbyggnadsverksamhet, som kommer att åligger fortifikationen, ty det är ju icke meningen, att kasernbyggnadsnämnden skall syssla med annat än infanteriregementenas kaserner. Jag anser således, att som förhållandena nu äro är det mest ägnat att befordra planmässighet, skyndsamhet och prisbillighet, om kasernbyggnadsnämnden får behålla kasernbyggnadsverksamheten och inga ändringar göras.

Beträffande anslaget till kasernerna är det ju ifrågasatt av reservanterna, att man skulle avslå det av Kungl. Maj:t begärda anslaget av 1,400,000 kronor. Jag har varit i tillfälle att taga del av en promemoria från kasernbyggnadsnämnden, och av den framgår tydligt, att skulle riksdagen nu icke bevilja dessa 1,400,000 kronor, så kommer därigenom en högst avsevärd rubbning i hela byggnadsplanen att inträda. Därmed har också riksdagen tagit på sig ansvaret för de förseningar, som kunna komma att äga rum. Det är ju möjligt — jag kan icke avgöra det —, att kasernbyggnadsnämnden under 1915 icke kan bygga upp hela detta anslag, men då den nu sagt sig kunna göra det och Kungl. Maj:t också finner, att den bör kunna

Ang. kasern-
byggnader.

(Forts.)

göra det, så anser jag det vara lämpligare, att Kungl. Maj:t och kasernbyggnadsnämnden få taga på sig ansvaret, om det icke blir så mycket byggt som nu är avsett, så att icke om något år, när vi åter kanske stå inför en försening av byggnadsarbetena, kasernbyggnadsnämnden och Kungl. Maj:t kunna säga: hade vi fått de 1,400,000 kronorna, så hade vi haft kasernerna färdiga, men riksdagen ville icke.

Och jag kan icke se, att det står i full konsekvens med vad herr Nilson i Örebro förut här i kammaren yttrat, då han ville ha pengar till banan uppe i Norrland. Nu vill han icke bevilja dessa 1,400,000 kronor till kasernbyggena, och detta oaktat dessa 1,400,000 kronor äro menade att användas, icke som pengarna till Norrlandsjärnvägen, om jag så må säga, på ett trångt begränsat område, utan på rätt skilda områden, och oaktat dessa 1,400,000 kronor äro avsedda att användas för arbeten, som faktiskt äro planerade, vilket järnvägsbyggnaden icke i samma mening var.

Jag kan således icke finna annat, än att det är tillrådligast att följa utskottet, detta både ur rent militär synpunkt och ur ansvarssynpunkt, med hänsyn till skyndsamheten i kasernbygget och även med hänsyn till behovet av att bereda arbete under närvarande förhållanden. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Thorsson: Herr talman! Överstelöjtnant Åkerman sade, att det berodde icke på typen, utan när ritningarna bli färdiga, och eftersom ritningarna, enligt vad herr Petréns upplyst, snart vore färdiga, så skulle arbetet kunna sättas i gång. Men det kommer ett litet moment till. Det beror på om Kungl. Maj:t skall bifalla dessa nya uppslag på tvåvåningshus, och det är det, som jag har ifrågasatt, om Kungl. Maj:t skall våga. Det skall nämligen vara ett ganska modigt Kungl. Maj:t, som, efter allt som föregått detta spörsmål, skall tillåta sig att godkänna två-våningstyperna. Ty det är icke nog med att nybygga kasernerna, och de därav föranledda engångskostnaderna, utan vad som är synnerligen avgörande är väl de årligen återkommande underhållskostnaderna, och man behöver ju strängt taget vara varken Kungl. Maj:t eller murare för att begripa, att underhåll av sex tak blir dyrare än underhåll av tre tak. Och det kan icke bli någon skillnad i yttnehåll, ty det skall vara lika stora taktytor, om det är två-våningstyp eller fyra-våningstyp. Då förefaller det mig, att det är mycket besynnerligt, att man har suttit och funderat på sådana här saker, som varje praktisk människa måste säga sig icke kunna realiseras, utan att man handlar i strid emot den uppfattning, som riksdagen givit uttryck åt, och jag tror icke, att Kungl. Maj:t skall tillåta sig att övergå till dessa nya kaserner, förrän riksdagen blivit hörd.

Så sade herr Åkerman, att strängt taget kunde man icke klandra nämnden därför att denna avskedat herr Lehming då man borde erkänna, att nämnden själv är den, som har att värdesätta de arbetare nämnden skall ha, och i viss mån giver jag den föregående

talaren rätt däri. Men när denna kasernbyggnadsnämnd så där lättvindigt för Kungl. Maj:t talar om att den tjänsteman, som är ifrågasatt, passar strängt taget icke för de krävande uppdrag, den nya nämnden tänkt sig skola komma att vila på honom, så får jag säga, att det hade ju kunnat gå an, om man riktat en sådan beskyllning mot en ung oerfaren tjänsteman, som icke varit närmare prövad. Men hur herrarna vilja se och bedöma detta spörsmål, så äro ju alla rätt eniga om den saken, att den gamla kasernbyggnadsnämndens byggnadschef ägde det vitsordet om sig att vara duglig inom sitt fack. Det han hade emot sig var, att han ville göra allting så orimligt dyrt och aldrig frågade efter vad en sak kostade, utan ända in i detaljerna ville han ha det allra dyraste. Jag kan icke tänka mig, att denna chef skulle under många år ha tolererat en underordnad tjänsteman, som var så oduglig, som den nye kasernbyggnadschefen har tillåtit sig att karakterisera, herr Lehming. Jag hade icke tänkt att på något sätt citera vad som förekommit, men eftersom den föregående talaren tillät sig citera det omdöme, den nuvarande kasernbyggnadschefen har om den avskedade arkitekten, så tror jag mig berättigad att anföra några ord ur en handling, som är skickad till hans excellens statsministern. Vad den avskedade där säger utgör ett svar på de nedsättande uttalanden, som gjorts om honom av den nya kasernbyggnadschefen. Den anfallne säger där följande: »Det vill nästan synas som om byggnadschefen avsiktligt underlåtit att taga del av mina arbeten hos nämnden, oaktat arkitektavdelningen är den större av de båda tekniska avdelningarna inom »nämndens byrå». Den nya nämndens ledamöter hava å min avdelning avlagt ett enda besök, och detta helt kort, huvudsakligen för att bese lokalen. Före min uppsägning har byggnadschefen dessutom besökt mitt kontor två gånger, den 8 januari och den 12 februari. Besöken hava inskränt sig till resp. cirka 4 och 3 minuter. *Han har givetvis därvid icke kunnat på minsta sätt förskaffa sig någon inblick i de pågående arbetena eller sättet för deras bedrivande.*

Ett tredje besök å min avdelning gjorde byggnadschefen den 6 mars. Vad som därvid förekom, föreföll på förhand arrangerat, i det han helt omotiverat under ett kort samtal vid ett av ritborden vände sig till undertecknad med uttrycket »Ni pratar hit och dit». Jag hade tillstädeskommit för något meddelande angående en framlagd uppgift. Efter ett cirka 3 minuters besök avlägsnade sig byggnadschefen, i det han på en helt artig invändning från min sida mot det besynnerliga uttrycket, vänd åt biträdena utropade, »där hör ni hur han uppträder mot sin chef». Byggnadschefens uppträdande gjorde på samtliga av personalen såväl som på mig intryck av provokation. Under härefter förflutna nära fyra månader har han icke besökt arkitektavdelningen med undantag för ett tillfälle den 27 april, då han i anledning av lektor Starbäcks skrivelse till statsministern den 24 april inkom å kontoret och ställde till en var av biträdena den frågan, »om han hade något att göra», varefter han omedelbart lämnade lokalen.

Ang. kasern-
byggnader.
(Forts.)

Belysande för byggnadschefens sätt mot undertecknad och den avdelning jag förestått är hans negligerande av arbetena med Vänersborgskasernerna. Huvudritningarna till detta etablissemang ha va omarbetats i enlighet med de av Kungl. Maj:t fastställda besparingsförslagen och *föreligga färdiga att inlämnas till Kungl. Maj:t för godkännande sedan slutet av april månad*. För byggnadsarbetenas framdrivande har detta stor betydelse, då just dessa huvudritningar, enligt vanlig kutym och enligt vad som även inom kasernbyggnadsnämnden hittills praktiserats, läggas till grund för infordrandet av entreprenadanbud.»

Jag tror, att detta uttalande i viss mån karakteriserar det ned-sättande bedömande, som av kasernbyggnadsnämnden på framställning av byggnadschefen framhållits inför Kungl. Maj:t. Jag anser det vara nödigt att få till protokollet anteckna detta utdrag ur den skrivelse, som är ställd till Kungl. Maj:t. Ty det är klart, att, om det i kammarens protokoll står ett sådant betyg, som innebäres genom den av chefen till regeringen ställda skrivelsen, så kommer detta betyg, om det icke åtföljes av någon som helst erinran om, på vilket sätt och under vilken tidsrymd chefen hunnit stadga sitt omdöme i ifrågavarande fall, att ytterligare bidraga till att den person, som här åsyftas, blir omöjliggjord för sin borgerliga näring.

Herr Vahlquist: Herr talman! I likhet med samtliga föregående talare är jag också av den uppfattningen, att det nog icke var ett så lyckligt beslut, som riksdagen fattade, då den överflyttade kasernbyggnaderna från fortifikationsdepartementet till en särskild byggnadsnämnd. Men å andra sidan är jag också av den uppfattningen, att det icke heller skulle vara lyckligt, att just nu genomföra någon ändring härutinnan.

Utskottet säger, att man behöver med skyndsamhet arbeta på att få upp de nya kasernerna, och i detta uttalande kunna vi alla instämma. Men det skulle väl leda till motsatsen, om motionärernas förslag ginge igenom.

Vidare vill jag framhålla, att det väl icke kan vara olämpligt, att olika förslag till kaserntyper få utarbetas och framläggas till prövning. Ingen kan väl annat än erkänna, att de lägre kasernbyggnaderna åtminstone från sanitär synpunkt äga stora företräden framför dessa fyravåningskaserner. Och skulle det vara så, att man kunde hålla sig inom den anslagna byggnadssumman, så synes det mig vara lyckligt, om man kunde återgå till det byggnadssystemet.

Till slut skall jag, herr talman, endast be att få yttra ett par ord angående en fråga, som jag vid ett föregående tillfälle har erinrat om, nämligen att, då de nya kasernerna planläggas, man måtte taga nödig hänsyn därtill, att bostadsfrågan för de familjer, som nödgas under en lång följd av år bo inom kasern-etablissemangen, blir noga prövad och beaktad; att man ser till, att underofficerarna beredas lämpliga bostäder, och att alla åtgärder vidtagas för att öka trevnaden både för dem själva och

för deras familjer. Jag är viss om att detta kan ske till och med utan att någon egentlig eller åtminstone avsevärd fördyring därigenom behöver komma till stånd.

Med detta uttalande skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets framställning.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, framställde herr talmannen till en början propositioner beträffande mom. 1:o) nämligen dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å såväl berörda hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Thorsson, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammarén bifaller första särskilda utskottets hemställan i punkten 18:o) i mom. 1:o) av utskottets förevarande utlåtande nr 33, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén avslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Voteringen utvisade 45 ja mot 38 nej, vadan kammarén bifallit utskottets hemställan.

Härefter gav herr talmannen vidkommande mom. 2:o) propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till det av herr E. A. Nilson i Örebro under överläggningen framställda yrkandet i vad det avsåge förevarande moment; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Då votering emellertid begärdes av herr Thorsson, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammarén bifaller första särskilda utskottets hemställan i punkten 18:o) mom. 2:o) av utskottets förevarande utlåtande nr 33, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit det av herr E. A. Nilson i Örebro under överläggningen framställda yrkandet, i vad det avser detta moment.

Ang. kasern-
byggnader.
(Forts.)

Omröstningen utföll med 38 ja mot 42 nej; och hade kammaren alltså bifallit det av herr E. A. Nilson i Örebro under överläggningen framställda yrkandet i vad det avsåg mom. 2:o).

Punkterna 19—25.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 9.

Ang. regle-
mente för ma-
rinens avlöning
under krigs-
tjänstgörings-
tid.

Vidare föredrogs särskilda utskottets nr 1 utlåtande, nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglemente för marinens avlöning under krigstjänstgöringstid.

Därvid yttrade

Herr E. A. Nilson i Örebro: Herr talman! Detta krigsavlöningsreglemente, som har berett det särskilda utskottet mycket bekymmer och många svårigheter, och det på grund av — jag må säga — det särdeles bristfälliga skick, uti vilket den kungliga propositionen befann sig, har oaktat det ingående arbete, som utskottet ägnat detsamma, dock icke kunnat undgå det ödet, att det uti 7 § har kommit att uteslutas en personalgrupp, som måste finnas där upptagen, nämligen marinläkarna av 2:a graden. Jag tillåter mig fördenskull hemställa, att i 7 § efter *extra ingenjör* måtte få införas följande ord: *marinläkare av 2:a graden (löjtnants värdighet)* 130:—. Samma yrkande är framställt i första kammaren och har där bifallits. Det föranleder, att ingen kommer att erhålla mindre avlöning än den, som han har under fredstjänstgöring. Om detta tillägg icke infördes, skulle det ha till följd den orättvisan, att marinläkare av andra graden, som ha löjtnants värdighet, skulle under krigstjänstgöring erhålla mindre avlöning än vad de ha under fredstjänstgöring. Det har icke varit utskottets mening, och jag är övertygad om, att det heller icke är någon inom denna kammare, som hyser en sådan mening.

Jag anhåller sålunda att få yrka bifall till utskottets hemställan med det tillägg, som jag här tillåtit mig framställa.

Herr Sävström: Herr talman! Jag kan icke underlåta att vid detta tillfället säga några ord med anledning av det förslag, som föreligger till reglemente för marinens avlöning under krigstjänstgöringstid. I 1 § tillkännagives, att krigstjänstgöringstiden inträder från och med den dag, då order om mobilisering utfärdas, och upphör med sista demobiliseringsdagen. Under denna tid skola sålunda officerare och underofficerare jämte övrig militär personal åtnjuta betydligt högre avlöning än under normala förhållanden. Sammalunda är förhållandet med reglementet för arméns avlöning, som kammaren redan fattat beslut om.

När man nu läser föreliggande utlåtande, finner man, att oak-

tat utskottet prutat rätt betydligt på vad Kungl. Maj:t föreslagit, är det dock fråga om att vi nu skola höja officerarnas löner med omkring 20 å 22 % av deras förut rätt goda löner. Det är sålunda icke små summor det här är fråga om. Och för en, som icke har deltagit i detta ärende inom utskottet, förefaller det besynnerligt, att enigheten har kunnat vara så stor beträffande denna sak. Är det verkligen nödvändigt att officerarna skola betalas med så stora lönetillägg för att de vid mobilisering göra sin fosterländska gärning, när man vet, att exempelvis en landstormsman, som också gör sin plikt, får en dagavlöning, vilken räknas i ören? Vi ha å ena sidan dem, som förtjäna pengar på att en viss fara föreligger, under det å andra sidan en hel del medborgare måste avstå sin anställning och skulle ha svårt att försörja sin familj, om icke den allmänna barmhärtigheten trädde hjälpende emellan. Ännu egenomligare förefaller det, att man i en tid som denna vill höja en del statstjänarens löner med så stora belopp, som här ifrågasätts, när andra statstjänare måste avstå från sina löner samma dag mobiliseringsorder utfärdas och då det för övrigt måste knappas in på alla områden. Man borde då hellre söka ställa det så, att man knappar av på de högre ämbetsmännens löner.

Ang. reglemente för marinens avlöning under krigstjänstgöringstid.

(Forts.)

Ja, mina herrar, om det nu icke vid det här tillfället går an att påyrka någon förändring beträffande reglementet för flottans avlöning, när reglementet för arméns avlöning redan är beslutat, vill jag dock för min del säga, att jag icke känner mig tillfredsställd med det, och att jag ingalunda känner mig bunden av det beslut, som nu kommer att fattas.

Herr E. A. Nilsson i Örebro: Herr talman! I anledning av vad den föregående ärade talaren anförde, och då han särskilt fäste sig vid, att den avlöning, som här ifrågasättes, skulle utgöra en förhöjning av ända till 20 %, måste jag säga, att det måste bero på någon för mig alldeles oförklarlig missuppfattning från den ärade talarens sida. Beträffande den avlöning, som utgår under tjänstgöring i land, vilken är precis densamma för marinens personal som den, som utgår till arméns personal, och om vilken bestämmelser återfinnas här under § 7, förhåller det sig nämligen så, att det i stort sett, om man förbiser de små avrundningar, som förekomma, är samma avlöning, som utgår under fred under sådana förhållanden, då vederbörande personal har tjänstgöring utom vederbörligt truppförband.

Avlöningen utgår då med den fredsavlöning, som är bestämd, plus ett traktamentsbidrag enligt tariff A., såsom i fredsavlöningsreglementet finnes stadgat för arméns officerare. Detta gäller under tjänstgöring i land.

Beträffande avlöningen under tjänstgöring vid sjökommandering, regleras densamma genom bestämmelserna i § 8. Därmed förhåller det sig så, att det enligt utskottets förslag är alldeles samma avlöning, som utgår under fred plus ett belopp, som finnes angivet under § 8. Detta belopp avser då närmast att motsvara

Ang. reglemente för marinens avlöning under krigstjänstgöringstid.

(Forts.)

värdet av en krigsportion, och det kan således icke alls vara någon förhöjning med 20 procent, som den ärade talaren ifrågasatte.

Däremot är jag den förste att erkänna, att så väl detta reglemente som också reglementet beträffande avlöningen till arméns personal under krigstjänstgöring kräva en omarbetning och en mycket ingående omarbetning i ändamål framför allt att icke just dessa bestämmelser må behöva tillämpas under sådana förhållanden, som vi ha haft här i landet under innevarande års höst, att sådana förhållanden icke må, då det gäller avlöningen, i allo jämiställas med dem, som förefinnas under verkligt krig. Men detta är en sak, som kräver en vida mera ingående bearbetning än utskottet haft möjlighet att åstadkomma under den tid, det haft till sitt förfogande. Utskottet har ju också för den skull uttalat, att såväl detta reglemente som det reglemente som är antaget för arméns personal, icke skulle vara ett slutgiltigt reglemente, utan att det skulle hava en mera provisorisk karaktär, och utskottet har därför hemställt om att erhålla ett nytt förslag till kommande riksdag. Då blir man ju satt i tillfälle att ånyo pröva saken, och pröva den på ett mera ingående sätt än som nu varit möjligt.

Herr Rydén: Herr talman! Det är med anledning av herr Sävströms yttrande, som jag vill uttala, att båda dessa reglementen, både det som rör krigsavlöningen för armén, och det som rör krigsavlöningen för marinen, måste från riksdagens sida betraktas såsom i utomordentlig grad provisoriska. Dessa propositioner kunde på grund av den föreliggande situationen icke åtföljas av sådana utredningar, att det varit möjligt för utskottet att ägna saken en ingående prövning. Därför beslöt också utskottet föreslå, att de ifrågavarande reglementena endast skulle gälla provisoriskt till den 1 januari 1916. För min del har jag redan nu klart för mig, att dessa reglementen i väsentliga delar måste omarbetas, och därför har jag begärt ordet för att få understryka vad såväl herr Sävström som herr Nilson i Örebro uttalat, nämligen att vi måste från riksdagens sida anse oss hava fullständigt fria händer när vi nästa gång gå att pröva dessa frågor. De provisoriska bestämmelser, som vi nu under pressande situation antagit, få nämligen icke anses vara avgörande. För min del anser jag det alldeles orimligt om vi allt fortfarande skulle under sådana förhållanden, som nu råda tillämpa de båda reglementen, som vi nu kommit att antaga, och att vi således även under liknande förhållanden, som nu råda, skulle tillämpa samma bestämmelser som under krig. Därför har jag velat förbehålla mig att ha fullkomligt fria händer nästa år, om jag då skulle komma att tillhöra statsutskottet.

Herr *Petrén* instämde häruti.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav pro-

positioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till samma hemställan med den ändring däri, som under överläggningen framställts av herr E. A. Nilson i Örebro; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

Ang. reglemente för marinens avlöning under krigstjänstgöringstid.

(Forts.)

§ 10.

Upplästes en till kammaren inkommen så lydande skrivelse:

Till riksdagens andra kammare.

Till fullmäktige i riksgäldskontoret har ledamoten av kammaren, borgmästaren m. m. A. O. Rune ingivit en skrivelse, däri han anmält sig hindrad att deltaga i innevarande års statsrevision.

Denna skrivelse få fullmäktige härmed överlämna till kammarens prövning.

Stockholm den 17 september 1914.

H. CAVALLI.

OTTO M. HÖGLUND.

G. F. ÖSTBERG.

G. LAGERBJELKE.

John Hägglund.

Den av herr Rune ingivna skrivelsen, som jämväl upplästes, var av följande lydelse:

Till Herrar Fullmäktige i Riksgäldskontoret.

Härmed får jag anmäla, att jag är hindrad att deltaga uti den stundande statsrevisionen.

Stockholm den 11 september 1914.

Axel Rune.

I anledning härav beslöt kammaren på hemställan av herr talmannen att ny revisor för deltagande uti innevarande års granskning av statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning skulle utses samt att valet och, om till följd därav ny suppleant behövde väljas, även detta val skulle ske lördagen den 26 innevarande september.

§ 11.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 271, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av §§ 4, 5, 6 och 15 regeringsformen, §§ 6, 10, 20, 32, 33, 38 och 43 riksdagsordningen samt 1 § 4:o tryckfrihetsförordningen.

§ 12.

Till bordläggning anmälades statsutskottets utlåtande, nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för understödande av arbetslösa.

§ 13.

Justerades protokollsutdrag.

§ 14.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr vice talmannen <i>D. Persson</i>	under 6 dagar fr. o. m. den 20 sept.
herr <i>Nydal</i>	under 5 dagar fr. o. m. den 21 sept.
» <i>Svensson</i> i Skönsberg	» 8 » » » » 21 »
» <i>Tamm</i>	» 4 » » » » 21 »
» <i>Zetterstrand</i>	» 5 » » » » 21 » och
» <i>Welin</i>	» 5 » » » » 22 » .

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,14 e. m.

In fidem
Per Cronvall.